

Plan wynikowy z wymaganiami na poszczególne oceny – „Starożytność i średniowiecze”

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
		Uczeń:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
Zrozumieć przeszłość	<ul style="list-style-type: none"> – historia jako nauka – chronologia w historii – epoki historyczne – sposoby datowania zabytków archeologicznych – źródła historyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>historia</i>, <i>kalendarz</i>, <i>starożytność</i>, <i>średniowiecze</i>, <i>czasy nowożytne</i>, <i>epoka najnowsza</i>, <i>źródło historyczne</i> – wymienia główne epoki historyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prehistoria</i>, <i>starożytność klasyczna</i>, <i>antyk</i> – przedstawia różne metody liczenia czasu wykorzystywane na przestrzeni dziejów – wymienia najważniejsze cezury chronologiczne – przedstawia klasyfikację źródeł historycznych – wyjaśnia znaczenie źródeł dla poznawania przeszłości. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>historiografia</i> – wyjaśnia, jaką funkcję pełnił kalendarz i jak zmieniał się na przestrzeni dziejów – podaje przykłady źródeł, na podstawie których historycy odtwarzają przeszłość. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>dendrochronologia</i> – wyjaśnia, na czym polega specjalizacja w badaniu historii – omawia stosowane przez archeologów metody datowania zabytków – omawia zjawiska z przeszłości należące do pamięci zbiorowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie przeszłości dla wspólnego dziedzictwa i kształtu współczesnej cywilizacji.
PIERWSZE CYWILIZACJE						
1. Prehistoria	– pojawienie się i	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wskazuje na	– ocenia

	<p>ewolucja człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> – Karol Darwin i teoria ewolucji – <i>Homo sapiens</i> – chronologia pradziejów – człowiek w paleolicie – rewolucja neolityczna – sztuka prehistoryczna – najstarsze miasta – cywilizacje w dolinach wielkich rzek – powstanie cywilizacji 	<p>terminu <i>rewolucja neolityczna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie obszary cywilizacji powstałych w dolinach wielkich rzek – omawia cechy charakterystyczne i skutki rewolucji neolitycznej – omawia cechy charakterystyczne cywilizacji powstałych w dolinach wielkich rzek. 	<p>terminów: <i>paleolit, neolit, Żyzny Półksiężyc, system irygacyjny</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie zasięg Żyźnego Półksiężycza – wymienia cechy charakterystyczne człowieka rozumnego – przedstawia chronologię pradziejów – omawia przyczyny rewolucji neolitycznej – wyjaśnia rolę pierwszych miast – omawia przyczyny powstania cywilizacji w dolinach wielkich rzek – wymienia i omawia etapy powstania cywilizacji w dolinach wielkich rzek. 	<p>terminów: <i>teoria kreacjonizmu, ewolucja, antropologia, epoka lodowcowa, hominidy, megality, ideogram</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Karola Darwina – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania się człowieka współczesnego – omawia teorię Karola Darwina – wyjaśnia, na czym polegała ewolucja człowieka – opisuje tryb życia społeczeństw w paleolicie. 	<p>mapie najstarsze miasta świata (Jerycho, Çatal Höyük)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia etapy ewolucji człowieka i charakteryzuje poszczególne formy hominidów – opisuje cechy charakterystyczne sztuki prehistorycznej – opisuje cechy charakterystyczne najstarszych osad miejskich. 	<p>kontrowersje związane z teorią Karola Darwina.</p>
2. Mezopotamia i jej dzieje	<ul style="list-style-type: none"> – warunki naturalne Mezopotamii 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Międzyrzecze,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zikkurat, imperium, Babilon,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akadowie, prawo</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Epos o Gilgameszu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pochodzenie Sumerów

	<p>– skąd pochodzili Sumerowie? – cywilizacja Sumerów – imperium Akadów – Babilonia i jej dzieje – <i>Kodeks Hammurabiego</i> – Assyria i jej dzieje – społeczeństwa i państwa Mezopotamii – wierzenia religijne i osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – pismo klinowe – architektura i sztuka Mezopotamii</p>	<p><i>Sumerowie, kodeks, Kodeks Hammurabiego, politeizm, pismo klinowe</i> – identyfikuje postać Hammurabiego – wskazuje na mapie obszar Międzyrzecza – wymienia cechy charakterystyczne cywilizacji Sumerów – wyjaśnia znaczenie pisma dla rozwoju cywilizacji Mezopotamii.</p>	<p><i>Assyria</i> – zna daty: rozwoju cywilizacji Sumerów (IV–III tysiąclecie p.n.e.), spisania <i>Kodeksu Hammurabiego</i> (XVIII w. p.n.e.) – identyfikuje postać Sargona Wielkiego – wskazuje na mapie siedziby Sumerów, Babilon – opisuje warunki naturalne Mezopotamii – przedstawia panowanie Hammurabiego – omawia <i>Kodeks Hammurabiego</i> – wymienia cechy charakterystyczne państw i społeczeństw Mezopotamii – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne ludów Międzyrzecza.</p>	<p><i>talionu, muszkeni</i> – identyfikuje postać Nabuchodonozora II – wskazuje na mapie Akad, Asyrię, największy zasięg państw: babilońskiego i asyryjskiego – omawia okoliczności powstania i cechy charakterystyczne imperium akadyjskiego – omawia kierunki ekspansji Babilonii i Asyrii – przedstawia okoliczności powstania oraz upadku imperiów: babilońskiego i asyryjskiego – opisuje wierzenia religijne ludów Mezopotamii – omawia architekturę i sztukę Mezopotamii.</p>	<p>– zna czas rozwoju poszczególnych cywilizacji na terenie Mezopotamii oraz daty: zdobycia Babilonu przez Persów (539 r. p.n.e.), upadku Asyrii (614 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Asurbanipala – wymienia etapy przemian politycznych na terenie Mezopotamii od IV do II tysiąclecia p.n.e. – omawia i ocenia politykę władców asyryjskich wobec podbitych ludów.</p>	<p>– ocenia znaczenie <i>Kodeksu Hammurabiego</i> dla organizacji państwa i funkcjonowania społeczeństwa.</p>
--	---	--	--	---	---	---

<p>3. Cywilizacja egipska</p>	<ul style="list-style-type: none"> – warunki naturalne Egiptu – początki cywilizacji egipskiej – państwo faraonów i jego dzieje polityczne – ustrój społeczno-polityczny Egiptu – religia Egipcjan – wiara w życie pozagrobowe – kultura starożytnego Egiptu – piramidy – zabytki architektury i sztuki egipskiej – pismo – znaczenie cywilizacji egipskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>faraon, piramida, mumifikacja, pismo hieroglificzne</i> – zna datę powstania cywilizacji egipskiej (IV tysiąclecie p.n.e.) – wskazuje na mapie Górny i Dolny Egipt – wyjaśnia znaczenie Nilu dla gospodarki Egiptu – wymienia cechy charakterystyczne religii egipskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>katarakta, wezyr</i>, Księga umarłych – zna datę podboju Egiptu przez Aleksandra Wielkiego (332 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Ramzesa II – omawia warunki naturalne Egiptu – omawia ustrój polityczny Egiptu – opisuje strukturę społeczną starożytnego Egiptu – opisuje wiarę Egipcjan w życie pozagrobowe – wymienia cechy charakterystyczne kultury egipskiej – opisuje zabytki architektury i sztuki egipskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nom, nomarcha, Hetyci, pismo hieratyczne, pismo demotyczne</i> – identyfikuje postać Narmera – omawia okoliczności powstania cywilizacji egipskiej – omawia początki władzy faraonów – omawia świat bogów egipskich – opisuje wpływ wiary Egipcjan w życie pozagrobowe na ich architekturę i sztukę – przedstawia etapy rozwoju pisma egipskiego i jego znaczenie. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę bitwy pod Kadesz (1285 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Amenhotepa IV – przedstawia dzieje państwa egipskiego od Średniego Państwa do zajęcia Egiptu przez Rzymian – wyjaśnia znaczenie reformy wprowadzonej przez Amenhotepa IV dla religii egipskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia dorobek cywilizacji egipskiej – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców starożytnej Mezopotamii i Egiptu – porównuje wierzenia religijne mieszkańców starożytnej Mezopotamii i Egiptu.
<p>4. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – imperium Hetytów – Fenicjanie – kolonizacja 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: Stary Testament, <i>religia monoteistyczna,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Indoeuropejczycy, Hebrajczycy,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Ariowie, niewola babilońska, diaspora</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Hetyci, Medowie,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje politykę Asyryjczyków, Babilończyków i Persów wobec

	<p>fenicka</p> <ul style="list-style-type: none"> – Hebrajczycy w Palestynie – królestwo Izraela i jego upadek – judaizm i <i>Stary Testament</i> – Persowie i ich imperium – religia perska 	<p><i>judaizm</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Abrahama, Mojżesza, Dawida, Salomona – wskazuje na mapie Palestynę i Jerozolimę – wymienia cechy charakterystyczne judaizmu. 	<p><i>Fenicjanie, faktoria handlowa, Tora, Persowie, zaratustryzm</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty powstania cywilizacji fenickiej (III tysiąclecie p.n.e.), upadku państwa perskiego (k. IV w. p.n.e.), panowania Dawida (1000–960 r. p.n.e.), upadku królestwa Izraela (722 r. p.n.e.) i Judy (586 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Saula, Cyrusa II Wielkiego, Dariusza I Wielkiego, Zaratustry – wskazuje na mapie Fenicję – wymienia cechy cywilizacji fenickiej – omawia proces powstania królestwa Izraela – omawia działalność Dawida i Salomona – przedstawia 	<ul style="list-style-type: none"> – zna czas działalności Zaratustry (2. poł. VII w. p.n.e.) oraz datę końca niewoli babilońskiej (538 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji fenickiej, Izrael, Judę, zasięg podbojów perskich – omawia przyczyny, zasięg i skutki kolonizacji fenickiej – omawia przyczyny i skutki upadku królestw Izraela oraz Judy – omawia <i>Stary Testament</i> i wyjaśnia jego znaczenie dla badań nad dziejami Hebrajczyków – omawia rozwój imperium perskiego – omawia kierunki i zasięg podbojów perskich. 	<p><i>mazdaizm</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna czas rozkwitu potęgi Hetytów (XIV i XIII w. p.n.e.) oraz daty: założenia Kartaginy (814 r. p.n.e.), powstania państwa Medów (625 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Kambyzesa – omawia kierunki i zasięg migracji Indoeuropejczyków w oraz plemion semickich – przedstawia historyczne i biblijne dzieje Hebrajczyków. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ imperium Achemenidów i religii perskiej na rozwój cywilizacji.
--	---	---	---	---	--	---

			organizację imperium perskiego – omawia religię perską.			
5. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie cywilizacji doliny Indusu – okres wedyjski – system kast – imperium Maurjów – religie Indii – warunki naturalne starożytnych Chin – historia Chin – osiągnięcia cywilizacyjne Chińczyków – konfucjanizm 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>buddyzm</i>, <i>konfucjanizm</i> – identyfikuje postacie: Aśoki, Buddy, Shi Huanghi, Laocjusza, Konfucjusza – wskazuje na mapie starożytne Indie i Chiny – omawia osiągnięcia cywilizacyjne Chińczyków. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kasta</i>, <i>braminizm</i>, <i>hinduizm</i>, <i>nirwana</i> – zna czas działalności Buddy (VI/V w. p.n.e.) i Konfucjusza (VI/V w. p.n.e.) – omawia warunki naturalne doliny Indusu – przedstawia system kast – omawia braminizm i hinduizm – wyjaśnia wpływ religii starożytnych Indii na tamtejsze systemy: społeczny i polityczny – opisuje warunki naturalne starożytnych Chin – omawia filozofię konfucjanizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>cytadela</i>, <i>Ariowie</i>, <i>Wedy</i> – zna czas najazdu Ariów na Indie (II tysiąclecie p.n.e.) oraz datę powstania cesarstwa w Chinach (221 r. p.n.e.) – przedstawia przyczyny, zasięg i skutki ekspansji Ariów – omawia strukturę społeczną i polityczną Indii w okresie rządów Ariów – wyjaśnia wpływ konfucjanizmu na starożytne państwo i społeczeństwo chińskie – wyjaśnia, dlaczego cywilizacja Chin rozwijała się w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Ramajana</i>, <i>guru</i> – zna datę zjednoczenia Indii przez przedstawicieli dynastii Maurjów (321 r. p.n.e.) – omawia początki cywilizacji doliny Indusu – przedstawia okoliczności i skutki zjednoczenia Indii przez władców z dynastii Maurjów – wymienia etapy budowania chińskiej państwowości. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ cywilizacji starożytnych Indii oraz Chin na kulturę i cywilizację współczesną.

				izolacji od reszty świata.		
STAROŻYTNA GRECJA						
1. Najstarsze dzieje Grecji	<ul style="list-style-type: none"> – Grecja i jej warunki naturalne – transport i gospodarka – kultura minojska – Mykeńczycy i starożytne Mykeny – „wieki ciemne” 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura minojska, kultura mykeńska</i> – wymienia cechy charakterystyczne kultury minojskiej i mykeńskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Hellada, Hellenowie</i> – zna czas trwania kultury minojskiej (ok. 2000–1450 r. p.n.e.), kultury mykeńskiej (ok. 1580–1200 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Minosa, Agamemnona – wskazuje na mapie krainy starożytnej Grecji, Krete, Cypr – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne przedstawicieli kultury minojskiej i mykeńskiej – omawia warunki naturalne starożytnej Grecji – wymienia cechy charakterystyczne gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Achajowie, Dorowie, „wieki ciemne”, Jonowie</i> – zna czas trwania „wieków ciemnych” (XII–IX w. p.n.e.) – wskazuje na mapie Cyklady, Sporady, zasięg kultury minojskiej, zasięg kultury mykeńskiej – omawia „wieki ciemne” w dziejach starożytnej Grecji – wyjaśnia wpływ morza na życie starożytnych Greków. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Heinricha Schliemanna – wskazuje na mapie zasięg osadnictwa Achajów, Dorów i Jonów – porównuje organizację państwa oraz społeczeństwa w kulturze minojskiej i mykeńskiej – przedstawia okoliczności upadku kultury minojskiej i mykeńskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje funkcje oraz wygląd pałaców minojskich i mykeńskich – ocenia wartość poznawczą źródeł wiedzy na temat świata mykeńskiego.

			starożytnej Grecji.			
2. Świat <i>poleis</i>	<ul style="list-style-type: none"> – początki <i>poleis</i> – hoplici i falanga – jak powstały greckie <i>poleis</i>? – ustroje <i>poleis</i> – wielka kolonizacja 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>polis</i>, <i>monarchia</i>, <i>oligarchia</i>, <i>demokracja</i>, <i>wielka kolonizacja</i> – omawia ustroje <i>poleis</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>agora</i>, <i>Akropol</i>, <i>arystokracja</i>, <i>hoplici</i>, <i>falanga</i>, <i>tyran</i>, <i>metropolia</i> – zna czas wielkiej kolonizacji (VIII–VI w. p.n.e.) – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji greckiej – wymienia cechy charakterystyczne <i>polis</i> jako organizacji politycznej, społecznej, religijnej i ekonomicznej – omawia przyczyny, zasięg i skutki wielkiej kolonizacji – wyjaśnia, na czym polegała wyjątkowość greckich <i>poleis</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>okres archaiczny</i>, <i>amfora</i>, <i>barbarzyńca</i> – datuje okres archaiczny w dziejach Grecji (VIII–VI w. p.n.e.), pojawienia się alfabetu greckiego (VIII w. p.n.e.) – wymienia przyczyny powstania <i>poleis</i> greckich – porównuje formy ustrojowe <i>poleis</i> greckich – wyjaśnia wpływ reformy wojskowej na ustrój starożytnych <i>poleis</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>ajsymneci</i> – porównuje zasięg kolonizacji greckiej i fenickiej – wymienia przyczyny wprowadzenia pieniądza monetarnego w świecie starożytnym. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia wady i zalety greckich <i>poleis</i> związane z funkcją, jaką pełniły one w świecie greckim – ocenia sposób funkcjonowania <i>poleis</i> w starożytnej Grecji.
3. Sparta	<ul style="list-style-type: none"> – początki Sparty – działalność Likurga – społeczeństwo 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>spartiacy</i>, <i>geruzja</i>, <i>eforowie</i>, <i>oligarchia</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>heloci</i>, <i>periojkowie</i>, <i>apella</i> – zna czas 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Związek Peloponeski</i>, <i>symmachia</i>, <i>diarchia</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielka Rhetra</i>, <i>kleroi</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegała oryginalność ustroju politycznego Sparty

	<p>Sparty</p> <ul style="list-style-type: none"> – ustrój polityczny Sparty – życie Spartan – wojownicy spartańscy 	<ul style="list-style-type: none"> – zna czas założenia <i>polis</i> spartańskiej (II tysiąclecie p.n.e.) – omawia ustrój polityczny Sparty. 	<p>zakończenia budowy władztwa terytorialnego przez Spartę (VI w. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Likurga, Leonidas – wskazuje na mapie zasięg <i>polis</i> spartańskiej – opisuje społeczeństwo Sparty – omawia kompetencje instytucji ustrojowych w Sparcie – opisuje życie codzienne Spartan. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie kierunki ekspansji <i>polis</i> spartańskiej – opisuje początki <i>polis</i> spartańskiej – wymienia przyczyny i skutki powstania Związku Peloponeskiego – omawia działalność Likurga – wyjaśnia, na czym polegała uprzywilejowana pozycja spartiatów – przedstawia rolę i znaczenie wojowników w Sparcie. 	<p><i>diaita</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia społeczne i polityczne skutki uprzywilejowania spartiatów – przedstawia rolę kobiet w społeczeństwie spartańskim – omawia pozycję królów w <i>polis</i> spartańskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia prawo i wychowanie spartańskie oraz ich wpływ na funkcjonowanie tej <i>polis</i>.
4. Ateny	<ul style="list-style-type: none"> – Ateny w okresie archaicznym – prawa Drakona, reformy Solona i Klejstenesa – społeczeństwo demokratycznych Aten – ustrój polityczny Aten 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Rada Pięciuset, demokracja, ostracyzm</i> – opisuje ustrój polityczny demokratycznych Aten. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>archont, metojkowie, eklezja, retoryka, sąd ludowy, strateg, demagog</i> – zna daty: reform Solona (594/593 r. p.n.e.), reform Klejstenesa (508/507 r. p.n.e.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>strząśnięcie długów</i>”, <i>fyla, kworum, dieta, Pnyks</i> – zna datę spisania praw Drakona (621 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Tezeusza, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trytia, dokimazja, euthyna</i> – zna datę przejęcia władzy przez Pizystrata (561 r. p.n.e.) – opisuje historię 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia reformy Solona i Klejstenesa oraz ich wpływ na przemiany ustrojowe i społeczne w <i>polis</i> ateńskiej.

	– urzędy w demokracji ateńskiej		– identyfikuje postacie: Solona, Klejstenesa, Peryklesa – wskazuje na mapie zasięg <i>polis</i> ateńskiej – omawia warunki naturalne i gospodarkę Attyki – przedstawia reformy społeczne oraz polityczne Solona i Klejstenesa – omawia społeczeństwo demokratycznych Aten.	Drakona, Pizystrata – opisuje położenie i najważniejsze zabytki Aten – przedstawia polityczną i społeczną rolę arystokracji ateńskiej – wyjaśnia przyczyny i okoliczności przeprowadzenia reform Solona oraz Klejstenesa – omawia rolę niewolników w starożytnych Atenach.	Aten w okresie archaicznym – przedstawia sytuację kobiet w <i>polis</i> ateńskiej – omawia działalność i odpowiedzialność urzędników w demokratycznych Atenach.	
5. Wojny grecko-perskie	– przyczyny wojen grecko-perskich – armie: grecka i perska – bitwa pod Maratonem i jej znaczenie – Filippides i bieg maratoński – wyprawa Kserksesa	– zna daty: bitwy pod Maratonem (490 r. p.n.e.), bitwy pod Termopilami i bitwy Salaminą (480 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Miltiadesa, Leonidasa, Temistoklesa – wskazuje na mapie Maraton i Salaminę	– zna daty: wyprawy Datysa i Artafernesa (490 r. p.n.e.), wyprawy Kserksesa (480 r. p.n.e.), bitwy pod Platejami i Mykale (479 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Datysa, Artafernesa, Kserksesa – wskazuje na mapie	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Nieśmiertelni</i> , <i>polemarcha</i> , <i>triera</i> – zna datę wyprawy Mardoniosa (492 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Mardoniosa, Pauzanasza – wskazuje na mapie	– identyfikuje postacie: Hippiasza, Filippidesa – porównuje armie: grecką i perską pod względem uzbrojenia oraz taktyki wojskowej.	– ocenia znaczenie bitwy pod Maratonem – ocenia postawy Greków pod Maratonem, Termopilami i Salaminą.

	<ul style="list-style-type: none"> – bitwa pod Termopilami – Salamina i Plateje 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg bitwy pod Maratonem. 	<ul style="list-style-type: none"> Plateje, Mykale – wymienia przyczyny wojen grecko-perskich – omawia przebieg bitwy pod Termopilami – przedstawia przebieg bitwy pod Salaminą – omawia skutki wojen grecko-perskich. 	<ul style="list-style-type: none"> kierunki wypraw perskich na Grecję – przedstawia przebieg wypraw Persów przeciwko Grekom. 		
6. Kultura antycznej Grecji	<ul style="list-style-type: none"> – literatura grecka – retoryka – teatr grecki – filozofia grecka – architektura i rzeźba grecka – sztuki plastyczne w okresie klasycznym – religia w starożytnej Grecji – sport w starożytnej Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liryka</i>, <i>filozofia</i> – identyfikuje postacie: Homera, Sokratesa, Arystotelesa, Platona – przedstawia poglądy wybitnych filozofów greckich – przedstawia panteon bogów greckich. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>historiografia</i>, <i>sofiści</i>, <i>retoryka</i>, <i>antropomorfizacja</i>, <i>heros</i>, <i>wyrocznia</i> – identyfikuje postacie: Herodota, Sofoklesa, Eurypidesa, Fidiasza, Myrona, Hipokratesa z Kos – omawia kierunki rozwoju literatury greckiej – omawia rolę teatru w kulturze greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akademia</i>, <i>Liceum</i> – identyfikuje postacie: Tukidydesa, Demostenesa, Izokratesa, Ajschylosa, Arystofanesa, Talesa z Miletu, Demokryta z Abdery, Polikleta, Lizypa – wymienia etapy w historii kultury greckiej i określa czas ich trwania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>agon</i> – omawia genezę teatru antycznego – opisuje wygląd antycznej świątyni – opisuje rolę sportu w starożytnej Grecji. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia osiągnięcia cywilizacyjne kultury starożytnej Grecji i ich wpływ na oblicze współczesnej Europy.

			<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia istotę rozważań filozoficznych antycznych Greków – omawia architekturę grecką – omawia greckie porządki architektoniczne – wymienia przykłady rzeźby greckiej – wymienia cechy charakterystyczne religii starożytnych Greków. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaką rolę w życiu starożytnych Greków odgrywała retoryka – przedstawia teatr antyczny i jego działalność – przedstawia klasyczny kanon piękna – wymienia przykłady malarstwa greckiego – wyjaśnia, jaką rolę w świecie greckim odgrywały wyrocznie. 		
7. Grecja po wojnach perskich	<ul style="list-style-type: none"> – Związek Morski – wojna peloponeska i jej skutki – rywalizacja o hegemonię w Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>hegemonia</i> – zna datę wojny peloponeskiej (431–404 r. p.n.e.) – przedstawia skutki wojny peloponeskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Związek Morski</i> – zna datę powstania Związku Morskiego (478 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie obszary zamieszkane przez uczestników wojny peloponeskiej – opisuje politykę Aten po wojnach perskich 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę wojny korynckiej (395–387 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Kimona, Alkibiadesa – wskazuje na mapie obszary zamieszkane przez uczestników wojny korynckiej – omawia okoliczności powstania Związku 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu „<i>wyprawa dziesięciu tysięcy</i>” – zna datę bitwy pod Leuktrami (371 r. p.n.e.) – wymienia etapy rywalizacji o hegemonię w Grecji po wojnie peloponeskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia polityczne skutki rywalizacji <i>poleis</i> greckich o hegemonię.

			– wymienia przyczyny i przedstawia przebieg wojny peloponeskiej.	Morskiego.		
8. Aleksander Wielki	– Macedonia przed Aleksandrem Wielkim – armia Macedonii – podboje Aleksandra Wielkiego – imperium Aleksandra Macedońskiego	– zna datę przejęcia władzy przez Aleksandra Wielkiego (336 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Aleksandra Wielkiego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji państwa macedońskiego – wymienia cechy charakterystyczne imperium macedońskiego w czasach panowania Aleksandra Wielkiego.	– zna daty: bitwy nad rzeką Granikos (334 r. p.n.e.), bitwy pod Issos (333 r. p.n.e.), bitwy pod Arbelą i Gaugamelą (331 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Filipa II, Dariusza III – wymienia miejsca najważniejszych bitew Aleksandra Wielkiego – przedstawia etapy ekspansji Macedonii w czasach panowania Aleksandra Wielkiego – wyjaśnia, dlaczego Aleksander Wielki przejmował wschodnie obyczaje.	– zna daty: bitwy pod Cheroneją (338 r. p.n.e.), zdobycia Persepolis (330 r. p.n.e.) – opisuje rozwój potęgi macedońskiej w czasach panowania Filipa II – omawia organizację imperium macedońskiego – opisuje politykę Aleksandra Wielkiego wobec podbitych ludów.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sarisa</i> , <i>hetajrowie</i> – identyfikuje postać Aleksandra I – omawia dzieje państwa macedońskiego przed Aleksandrem Wielkim – opisuje armię macedońską i sposób prowadzenia przez nią walki.	– ocenia wpływ ekspansji Aleksandra Wielkiego na rozwój cywilizacyjny podbitych ludów.
9. Świat hellenistyczny	– rozpad imperium Aleksandra Wielkiego	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>epoka hellenistyczna</i> – datuje epokę	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stoicyzm</i> , <i>epikureizm</i> , <i>cynizm</i> , <i>kult władców</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>diadochowie</i> , <i>filologia</i> , <i>synkretyzm</i>	– identyfikuje postacie: Lizymacha, Ptolemeusza I	– omawia i ocenia dziedzictwo epoki hellenistycznej.

	<ul style="list-style-type: none"> – cechy kultury hellenistycznej – ośrodki kultury hellenistycznej – literatura okresu hellenistycznego – filozofia epoki hellenistycznej – sztuki plastyczne – religia i kult władców – dziedzictwo epoki hellenistycznej 	<p>hellenistyczną (323–31 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy kultury hellenistycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Epikura z Aten, Zenona z Kition, Diogenesa z Synopy, Euklidesa, Archimedesesa z Syrakuz – omawia skutki rywalizacji wodzów po śmierci Aleksandra Wielkiego – przedstawia kierunki filozoficzne epoki hellenizmu – wymienia cechy charakterystyczne sztuki hellenistycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: śmierci Aleksandra Wielkiego (323 r. p.n.e.), podboju Egiptu przez Rzym (31 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Polibiusza, Eratostenesa z Cyreny, Arystarcha z Samos – wskazuje na mapie państwa powstałe w wyniku rozpadu imperium Aleksandra Wielkiego – opisuje ośrodki kultury hellenistycznej i ich znaczenie – omawia rozwój literatury w okresie hellenistycznym – przedstawia poglądy filozofów epoki hellenistycznej – opisuje nowe zjawiska religijne, które pojawiły się w okresie 	<p>Sotera, Seleukosa I Nikatora, Kallimacha, Teokryta, Pyrrona z Elidy, Hipparchosa z Nikai</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia sytuację imperium macedońskiego po śmierci Aleksandra Wielkiego – wymienia zabytki sztuki hellenistycznej. 	
--	---	--	--	---	--	--

ANTYCZNY RZYM						
1. Etruskowie i początki Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> – starożytna Italia – pochodzenie Etrusków – Etruskowie i ich cywilizacja – legendarne i historyczne początki Rzymu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>senat</i> – zna datę założenia Rzymu (753 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Romulusa – omawia legendarne i historyczne początki Rzymu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>patrycjusze, plebs</i> – zna czas największej potęgi Etrusków (VII–VI w. p.n.e.) oraz datę wprowadzenia republiki (509 r. p.n.e.) – omawia warunki naturalne Półwyspu Apenińskiego – przedstawia osiągnięcia cywilizacji etruskiej – omawia ustrój i strukturę społeczną królewskiego Rzymu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>patronat</i> – wskazuje na mapie zasięg osadnictwa plemion i ludów zamieszkujących starożytną Italię – opisuje organizację polityczną Etrusków – omawia wierzenia Etrusków. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia kontrowersje związane z pochodzeniem Etrusków. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ osiągnięć cywilizacji etruskiej na kształtowanie się starożytnego Rzymu.
2. Republika rzymska	<ul style="list-style-type: none"> – republika i jej społeczeństwo – władze republiki rzymskiej – urzędy i instytucje republikańskie – walka o prawa plebejuszy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>republika</i> – omawia władze republiki rzymskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konsul, pretor, kwestor, edyl, cenzor, dyktator, trybun ludowy</i>, Prawo XII tablic – przedstawia strukturę społeczną republikańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liktor, komicja, nobilitas</i> – identyfikuje postać Cyncynata – opisuje okoliczności wprowadzenia w Rzymie republiki 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje republikę rzymską z <i>polis</i> grecką. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia rolę patrycjuszy w starożytnym Rzymie.

	– <i>Prawo XII tablic</i>		Rzymu – omawia kompetencje senatu oraz wyższych i niższych rangą urzędników rzymskich.	– omawia kompetencje komicjów – opisuje przyczyny, przebieg i skutki walki o prawa plebejuszy.		
3. Powstanie Imperium Rzymskiego	– podbój Italii – Italia po podbojach rzymskich – armia rzymska – legiony rzymskie – przyczyny, przebieg i skutki wojen punickich – podbój państw hellenistycznych – Imperium Romanum	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>legion</i> – zna daty: I wojny punickiej (264–241 r. p.n.e.), II wojny punickiej (218–201 r. p.n.e.), III wojny punickiej (149–146 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Hannibala – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Rzymu w basenie Morza Śródziemnego – wymienia przyczyny i skutki wojen punickich.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sprzymierzeńcy</i> , <i>triumf</i> , <i>Imperium Romanum</i> , <i>namiestnik</i> – zna daty: bitwy pod Kannami (216 r. p.n.e.), bitwy pod Zamą (202 r. p.n.e.), – identyfikuje postać Publiusza Korneliusza Scypiona – wskazuje na mapie miejsca bitew z czasów wojen punickich – omawia przebieg wojen punickich – omawia sposób organizacji i funkcjonowanie Imperium Romanum.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekwici</i> , <i>manipuł</i> , <i>centuria</i> – zna daty: końca podboju Półwyspu Apenińskiego (264 r. p.n.e.), bitwy pod Mylae (261 r. p.n.e.), podboju Macedonii przez Rzym (168 r. p.n.e.), zajęcia Grecji przez Rzym (146 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Pyrrusa – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Rzymu na Półwyspie Apenińskim, kierunek marszu Hannibala, terytoria zajęte przez Rzym – omawia etapy	– zna daty: bitwy pod Benewentem (275 r. p.n.e.), bitwy pod Kynoskefalaj (197 r. p.n.e.), bitwy pod Magnezją (190 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Hamilkara Barkasa, Lucjusza Emiliusza Paulusa, Gajusza Terencjusza Warrona – wyjaśnia przyczyny sukcesu rzymskiej ekspansji – przedstawia etapy podboju państw hellenistycznych przez Rzym.	– ocenia sposób organizacji i funkcjonowanie Imperium Romanum – ocenia wpływ ekspansji rzymskiej na losy państw podbitych.

				<p>podboju Italii przez Rzymian</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia organizację terenów podbitych przez Rzym w Italii – omawia organizację armii rzymskiej. 		
4. Kryzys i upadek republiki rzymskiej	<ul style="list-style-type: none"> – skutki podbojów – reformy Grakchów – kryzys republiki – niewolnicy w starożytnym Rzymie – powstanie Spartakusa – I triumwirat – rządy Cezara – II triumwirat 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gladiator</i>, <i>triumwirat</i> – zna daty: powstania Spartakusa (73–71 r. p.n.e.), I triumwiratu (60 r. p.n.e.), II triumwiratu (43 r. p.n.e.), bitwy pod Akcjum (31 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Spartakusa, Gajusza Juliusza Cezara – wymienia przyczyny i skutki powstania Spartakusa – wymienia przyczyny i skutki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>proletariusze</i>, <i>kwestia agrarna</i>, <i>cezaryzm</i> – zna daty: reform Grakchów (133 i 123 r. p.n.e.), wkroczenia Cezara do Rzymu (49 r. p.n.e.), bitwy pod Farsalosem (48 r. p.n.e.), id marcowych (44 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Tyberiusza Grakchusa, Gajusza Grakchusa, Gnejusza Pompejusza, Marka Antoniusza, Oktawiana – przedstawia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>villa</i>, <i>ekwicy</i>, <i>popularzy</i>, <i>optymaci</i>, <i>reforma wojskowa Gajusza Mariusza</i> – zna daty: reformy wojskowej Gajusza Mariusza (k. II w. p.n.e.), dyktatury Publiusza Korneliusza Sulli (82–79 r. p.n.e.), bitwy pod Filippi (42 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Gajusza Mariusza, Publiusza Korneliusza Sulli, Marka Licyniusza Krassusa, Kleopatry VII, Lepidusa 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania Wercyngetoryksa (52 r. p.n.e.), bitwy pod Alezją (52 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Wercyngetoryksa, Marka Brutusa, Kasjusza Longinusa, Katona Młodszeo, Decymusa – omawia różnice polityczne między stronnictwami politycznymi w starożytnym Rzymie – omawia związki 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje i ocenia niewolnictwo w Rzymie z jego wcześniejszymi formami na Bliskim Wschodzie oraz w Grecji.

		walki wybitnych polityków o wpływy polityczne w republice rzymskiej.	przyczyny, realizację i skutki reform agrarnych Grakchów – przedstawia przebieg powstania Spartakusa – omawia przebieg walki wybitnych polityków o wpływy w republice rzymskiej – wyjaśnia przyczyny załamania się ustroju republikańskiego w Rzymie.	– wskazuje na mapie zdobycze terytorialne Rzymu u schyłku republiki, miejsca bitew stoczonych podczas wojen domowych – opisuje społeczne i gospodarcze skutki podbojów republikańskiego Rzymu – omawia położenie niewolników w starożytnym Rzymie – omawia istotę i skutki reformy wojskowej Gajusza Mariusza – wymienia przyczyny i skutki dyktatury Publiusza Korneliusza Sulli – opisuje działalność militarną i polityczną Juliusza Gajusza Cezara.	między przemianami społeczno-gospodarczymi a kryzysem republiki.	
5. Powstanie cesarstwa	– powstanie cesarstwa – pryncypat	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>cesarstwo</i> – zna datę końca	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pryncypat</i> , <i>pretorianie</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prefekt</i> , <i>prokurator</i> , <i>kohorta</i>	– zna datę bitwy w Lesie Teutoburskim (9 r.)	– ocenia politykę wewnętrzną i zewnętrzną

	<ul style="list-style-type: none"> – monarchia czy republika? – panowanie Oktawiana Augusta – dynastia julijsko-klaudyjska – podboje rzymskie w I w. n.e. 	<p>republiki rzymskiej (31 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Oktawiana Augusta – wymienia cechy charakterystyczne pryncypatu. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę faktycznego przejęcia władzy przez Oktawiana (27 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Nerona – omawia okoliczności powstania cesarstwa rzymskiego – omawia miejsce i funkcje cesarza w państwie – omawia kompetencje senatu i urzędników rzymskich w epoce pryncypatu. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę początku podboju Brytanii (43 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza – wskazuje na mapie terytoria przyłączone do Rzymu przez Oktawiana Augusta – omawia politykę Oktawiana Augusta wobec prowincji rzymskich – opisuje reformy wojskowe Oktawiana Augusta – przedstawia zmiany w sferze obyczajowości, kulturze i religii w czasach panowania Oktawiana Augusta. 	<p>n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Arminiusza – opisuje relacje między cesarzem a innymi instytucjami państwa – przedstawia panowanie władców z dynastii julijsko-klaudyjskiej – opisuje etapy rozwoju terytorium Rzymu w okresie rządów Oktawiana Augusta. 	<p>Oktawiana Augusta.</p>
6. Pryncypat i dominat	<ul style="list-style-type: none"> – panowanie Flawiuszów i Antoninów – romanizacja i urbanizacja prowincji – wojny w okresie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>romanizacja</i>, <i>urbanizacja</i> – omawia przyczyny, przejawy i skutki romanizacji prowincji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>limes</i>, <i>centralizacja</i>, <i>absolutyzacja</i>, <i>dominat</i> – zna czas wprowadzenia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>tetrarchia</i> – zna datę wybuchu powstania w Judei (66 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Trajana, 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wojen z Dakami (101–106 r. n.e.), wyprawy przeciwko Partom (114–117 r. n.e.), najazdów Alemanów i 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia politykę rzymską wobec plemion barbarzyńskich najeżdżających imperium.

	<p>pryncypatu – limes i zagrożenie zewnętrzne imperium – dominat i tetrarchia</p>	<p>rzymskich.</p>	<p>dominatu (k. III w. n.e.) – identyfikuje postać Dioklecjana – wyjaśnia, jaką rolę odgrywał limes – omawia cechy charakterystyczne dominatu jako formy sprawowania władzy.</p>	<p>Hadriana – wskazuje na mapie obszary podbojów rzymskich z okresu pryncypatu, Wał Hadriana, rzymskie umocnienia graniczne – opisuje politykę cesarzy rzymskich w epoce pryncypatu – omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzymu w okresie pryncypatu – wymienia przyczyny wprowadzenia dominatu.</p>	<p>Franków na Rzym (pocz. III w. n.e.) – identyfikuje postacie: Wespazjana, Tytusa, Decebala, Waleriana – wskazuje na mapie kierunki najazdów plemion barbarzyńskich na Imperium Rzymskie – omawia ekspansję terytorialną Rzymu w okresie pryncypatu – porównuje ustrój Rzymu w okresach: pryncypatu i dominatu.</p>	
<p>7. Kultura antycznego Rzymu</p>	<p>– kształtowanie się kultury rzymskiej – literatura rzymska – filozofia rzymska</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>akwedukt, Panteon, Koloseum</i> – identyfikuje postacie: Wergiliusza, Horacego, Owidiusza</p>	<p>– zna datę spisania <i>Prawa XII tablic</i> (V w. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Katona Starszego, Cyserona, Tacyta, Seneki</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kazuistyka, geniusz, auspicja, mitraizm</i> – identyfikuje postacie: Mecenasa, Tytusa Liwiusza,</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>haruspicja</i> – identyfikuje postacie: Plauta, Fabiusza Piktora, Lukrecjusza</p>	<p>– ocenia osiągnięcia cywilizacyjne kultury starożytnego Rzymu i ich wpływ na współczesną Europę.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – prawo rzymskie – architektura i sztuka – osiągnięcia techniczne – religia w antycznym Rzymie 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy charakterystyczne kultury starożytnego Rzymu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy charakterystyczne literatury rzymskiej – omawia cechy charakterystyczne prawa rzymskiego – przedstawia osiągnięcia rzymskiej sztuki i architektury – opisuje osiągnięcia techniczne starożytnych Rzymian – omawia religię starożytnych Rzymian. 	<ul style="list-style-type: none"> Marka Aureliusza – omawia źródła kultury starożytnego Rzymu – omawia osiągnięcia Rzymian w dziedzinie historiografii – opisuje kierunki rozwoju filozofii rzymskiej – wyjaśnia, w jakich okolicznościach pojawił się kult cesarza i jakie miał znaczenie. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia wpływ religii greckiej i kultów wschodnich na religię starożytnego Rzymu – porównuje wierzenia religijne starożytnych Greków i Rzymian. 	
8. Początki chrześcijaństwa	<ul style="list-style-type: none"> – początki chrześcijaństwa – powstanie Kościoła powszechnego – prześladowania chrześcijan – chrześcijaństwo religią tolerowaną i państwową 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Mesjasz</i>, Stary Testament, Nowy Testament, <i>Kościół powszechny</i> – zna daty: narodzin Jezusa (7–6 r. p.n.e.), śmierci Jezusa (30 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Jezusa, św. Pawła z Tarsu – wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>biskup</i>, <i>herezja</i>, <i>sobór</i>, <i>diecezja</i>, <i>patriarcha</i> – zna daty: pierwszych wielkich prześladowań chrześcijan (64 r. n.e.), wydania <i>Edyktu mediolańskiego</i> (313 r. p.n.e.), uznania chrześcijaństwa za religię panującą (392 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>arianizm</i> – zna datę soboru w Nicei (325 r. n.e.) – wskazuje na mapie siedziby patriarchatów – opisuje powstanie chrześcijaństwa – wymienia przyczyny popularności chrześcijaństwa w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gnostycyzm</i>, <i>apokryfy</i>, <i>chrystagram</i> – identyfikuje postać Decjusza – przedstawia pierwsze podziały wśród chrześcijan. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia stosunek państwa rzymskiego i starożytnych Rzymian do chrześcijan.

		<p>miejsce powstania chrześcijaństwa – opisuje początki religii chrześcijańskiej.</p>	<p>r. n.e.) – identyfikuje postacie: Poncjusza Piłata, Konstantyna Wielkiego, Teodozjusza Wielkiego – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania się i zasięg chrześcijaństwa – przedstawia proces powstawania Kościoła powszechnego – omawia stosunek państwa rzymskiego do chrześcijan – opisuje proces zmiany chrześcijaństwa z religii prześladowanej w państwową.</p>	<p>świecie rzymskim – omawia stosunek starożytnych Rzymian do chrześcijan.</p>		
<p>9. Upadek Imperium Rzymskiego</p>	<p>– kryzys wewnętrzny imperium – próby reform – wielka</p>	<p>– zna datę upadku cesarstwa zachodniorzymskiego (476 r. n.e.) – omawia przejawy</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>latyfundium</i> – zna daty: założenia Konstantynopola (330 r. n.e.), podziału</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolon</i> – zna daty: nadania obywatelstwa rzymskiego</p>	<p>– zna daty: złupienia Rzymu przez Wizygotów (410 r. n.e.), złupienia Rzymu</p>	<p>– ocenia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego.</p>

	wędrówka ludów – upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – dlaczego upadł Rzym?	kryzysu gospodarczego i społecznego w Imperium Rzymskim.	cesarstwa rzymskiego (395 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Konstantyna Wielkiego, Teodozjusza Wielkiego, Attyli, Odoakra – wskazuje na mapie linię podziału cesarstwa rzymskiego – omawia przyczyny kryzysów: gospodarczego i społecznego w Imperium Rzymskim – omawia okoliczności upadku cesarstwa zachodniorzymskiego.	wszystkim wolnym mieszkańcom cesarstwa (212 r. n.e.), bitwy pod Adrianopolem (378 r. n.e.), bitwy na Polach Katalaunijskich (451 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Romulusa Augustulusa, Teodoryka – przedstawia próby reform cesarstwa podejmowane przez cesarzy rzymskich i ich skutki.	przez Wandalów (455 r. n.e.) – wskazuje na mapie kierunki migracji plemion barbarzyńskich – omawia zasięg, przebieg i skutki najazdów plemion barbarzyńskich na Rzym w okresie wielkiej wędrówki ludów – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego.	
WCZESNE ŚREDNIOWIECZE						
1. Barbarzyńska Europa	– plemiona germańskie – królestwa barbarzyńskie – organizacja monarchii	– wymienia nazwy królestw barbarzyńskich powstałych po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>reguła zakonna, benedyktyni</i> – zna daty: kształtowania się królestw anglosaskich	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>arianizm</i> – zna daty: migracji Wandalów do Afryki (429 r.), wkroczenia Longobardów do Italii	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>ting (wiec)</i> – zna daty: pokonania Odoakra przez Ostrogotów (493 r.), złupienia	– ocenia religijną i cywilizacyjną rolę klasztorów.

	<p>barbarzyńskich</p> <ul style="list-style-type: none"> – upadek państw barbarzyńskich – Kościół na przełomie epok – religijna i cywilizacyjna rola klasztorów – chrystianizacja Irlandii i Brytanii 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia religijną i cywilizacyjną rolę klasztorów – przedstawia powstanie Brytanii. 	<p>(k. VI w.), powstania zakonu benedyktynów (p. VI w.), chrystianizacji Irlandii (V w.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Odoakra, św. Benedykta z Nursji, św. Patryka – wskazuje na mapie królestwa barbarzyńskie powstałe po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego – omawia organizację polityczną monarchii barbarzyńskich – opisuje wkład cywilizacji rzymskiej w organizację królestw barbarzyńskich. 	<p>(586 r.),</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Teodoryka I Wielkiego, Winfryda-Bonifacego – omawia organizację plemion germańskich – opisuje okoliczności powstania królestw barbarzyńskich – opisuje proces chrystianizacji Wysp Brytyjskich – przedstawia okoliczności upadku państw barbarzyńskich. 	<p>Rzymu przez Wandalów (455 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Genzeryka, Grzegorza Wielkiego, Kasjodora, św. Kolumbana – omawia sytuację Kościoła na przełomie starożytności i średniowiecza. 	
2. Cesarstwo bizantyjskie	<ul style="list-style-type: none"> – Bizancjum na przełomie epok – restauracja cesarstwa rzymskiego – polityka wewnętrzna Justyniana I – kultura i sztuka Bizancjum – <i>Kodeks</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Bizancjum</i> – identyfikuje postać Justyniana I Wielkiego – wskazuje na mapie Konstantynopol oraz terytorium Bizancjum po podziale cesarstwa rzymskiego – omawia politykę wewnętrzną i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kodyfikacja justyniańska</i> – zna daty: wkroczenia wojsk bizantyjskich do Italii (536 r.), wydania <i>Kodeksu Justyniana</i> (534 r.) – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Bizancjum 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ikonoklazm, renesans macedoński</i> – zna daty: wyprawy Belizariusza przeciwko Wandalom (533 r.), interwencji Justyniana I w Hiszpanii (552–555 r.), najazdu Longobardów na Italię (568 r.), ataku Arabów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>ogień grecki</i>”, <i>tem</i> – zna daty: powstania Nika w Konstantynopolu (532 r.), zdobycia bizantyjskich posiadłości w Hiszpanii przez Wizygotów (571–572 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę Bizancjum w kultywowaniu tradycji antycznej i upowszechnianiu chrześcijaństwa.

	<p><i>Justyniana</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – architektura w Bizancjum – kryzys Bizancjum – przemiany społeczne w Bizancjum – dynastia macedońska 	<p>zewnątrzną Justyniana Wielkiego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie były źródła potęgi Bizancjum – omawia cechy charakterystyczne i znaczenie <i>Kodeksu Justyniana</i> – opisuje rolę Bizancjum w kultywowaniu tradycji antycznej i upowszechnianiu chrześcijaństwa – wymienia dzieła sztuki i architektury bizantyjskiej – opisuje przemiany ustrojowe i społeczne, które dokonały się w Bizancjum w VII w. – wyjaśnia, na czym polegał renesans macedoński. 	<p>na Konstantynopol (717 r.), chrystianizacji Bułgarii (864 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Belizariusza – wskazuje na mapie obszary przyłączone do Bizancjum w czasach panowania Justyniana I Wielkiego – omawia chronologię dziejów Bizancjum – omawia kulturę i sztukę Bizancjum – omawia spory o religię w Bizancjum – omawia zagrożenie zewnętrzne dla Bizancjum w 2. poł. VII i VIII w. – omawia panowanie dynastii macedońskiej w Bizancjum. 	<p>r.), oblężenia Konstantynopola przez Awarów i Słowian (626 r.), bitwy pod Niniwą (627 r.), sojuszu Bazylego II i Włodzimierza Wielkiego (988 r.), pokonania Bułgarów przez Bazylego II (1018 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Tryboniana, Prokopiusza z Cezarei, Herakliusza I, Bazylego I Macedończyka, Bazylego II Bułgarobójcy, Włodzimierza Wielkiego – wskazuje różnice w rozwoju Bizancjum i krajów łacińskiej Europy – omawia okoliczności i przejawy kryzysu w Bizancjum w VI w. – opisuje rywalizację bizantyjsko-perską i 	
--	---	---	---	--	---	--

					jej skutki.	
3. Świat islam	<ul style="list-style-type: none"> – Arabia przed Mahometem – powstanie islamu i jego rozwój – podboje arabskie – powstanie imperium Arabów – cywilizacja islamu i jej cechy charakterystyczne – podział imperium muzułmańskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>islam</i>, <i>prorok</i>, Koran – zna datę ucieczki Mahometa z Mekki do Medyny (622 r.) – identyfikuje postać Mahometa – wskazuje na mapie pierwotne siedziby plemion arabskich, kierunki ekspansji Arabów, zasięg podbojów arabskich, miejsce bitwy pod Poitiers – omawia zasady religijne islamu i ich wpływ na organizację państwa oraz społeczeństwa. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>hidżra</i>, <i>dżihad</i>, <i>szariat</i>, <i>kalif</i>, <i>sułtan</i>, <i>meczet</i> – zna daty: najazdu Arabów na Hiszpanię (711 r.), oblężenia Konstantynopola przez Arabów (717 r.), bitwy pod Poitiers (732 r.) – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Arabów, zasięg podbojów arabskich, miejsce bitwy pod Poitiers – opisuje <i>Koran</i> i jego znaczenie dla świata arabskiego – omawia etapy i zasięg podbojów arabskich – wymienia czynniki, które wpłynęły na trwałość podbojów arabskich – omawia osiągnięcia cywilizacyjne islamu. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>arabizacja</i>, <i>islamizacja</i>, <i>minaret</i>, <i>szyici</i>, <i>sunnici</i>, <i>astrolabium</i> – zna daty: narodzin Mahometa (570/571 r.), pierwszego objawienia Mahometa (610 r.), powrotu Mahometa do Mekki (630 r.), śmierci Mahometa (632 r.) – identyfikuje postacie: Alego, Abu Bakra, Umara, Usmana – omawia organizację i sposób życia plemion arabskich przed Mahometem – omawia życie i działalność Mahometa – omawia sytuację w świecie arabskim po śmierci Mahometa – wymienia cechy charakterystyczne architektury arabskiej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>dżizja</i>, <i>mihrab</i> – zna daty: bitwy nad rzeką Tałas (751 r.), powstania kalifatu Umajjadów (661 r.), wybuchu rewolty Abbasydów (747 r.) – identyfikuje postać Abu al-Abbasa – wyjaśnia, jaką rolę odegrali Arabowie w przejmowaniu i utrwalaniu nauki greckiej – omawia przyczyny, przebieg i skutki podziału imperium arabskiego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie cywilizacji islamskiej dla średniowiecznej i współczesnej Europy.
4. Monarchia	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie państwa Franków 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>monarchia</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>majordom</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>prawo salickie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: zajęcia Burgundii przez 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie polityki Pepina

Franków	<ul style="list-style-type: none"> – społeczeństwo w monarchii Merowingów – panowanie dynastii Merowingów – organizacja monarchii Franków – powstanie monarchii patrymonialnej – początki potęgi Karolingów – panowanie Pepina Krótkiego 	<p><i>patrymonialna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę chrztu Chlodwiga (496 r.) – identyfikuje postać Chlodwiga I – omawia znaczenie przyjęcia chrztu przez Chlodwiga – wymienia cechy charakterystyczne ustroju państwa frankijskiego. 	<p><i>hrabstwo, beneficjum, senior, wasal, Merowingowie, Karolingowie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitwy pod Poitiers (732 r.), przejścia władzy przez Pepina Krótkiego (747 r.), powstania Państwa Kościelnego (756 r.) – identyfikuje postacie: Karola Młota, Pepina Krótkiego – wskazuje na mapie zasięg państwa Franków w końcu V i w poł. VIII w. – przedstawia etapy formowania się państwa Franków – omawia okoliczności i skutki osłabienia władzy monarszej Merowingów – przedstawia okoliczności powstania monarchii patrymonialnej – omawia rolę władcy i dworu królewskiego w państwie Franków. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: przejścia urzędu majordoma przez Karola Młota (714 r.), detronizacji Merowingów (751 r.), pokonania Longobardów przez Pepina Krótkiego (755–756 r.) – identyfikuje postać Childeryka III – wskazuje na mapie zasięg Państwa Kościelnego – omawia proces kształtowania się państwa Franków – omawia strukturę społeczną monarchii Merowingów – omawia rządy władców z dynastii Merowingów – przedstawia rolę wiecu w państwie frankijskim – wyjaśnia, co było źródłem potęgi Karolingów – omawia panowanie Pepina Krótkiego. 	<p>Franków (534 r.), podziału państwa Franków po śmierci Karola Młota (741 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Childeryka, Grzegorza z Tours, Arnulfa z Metz, Karlomana – porównuje ustroje: monarchii patrymonialnej i cesarstwa rzymskiego – omawia wpływ Karolingów na rządy władców z dynastii Merowingów – wyjaśnia, na czym polegał sakralny charakter wczesnośredniowiecznych monarchii. 	Krótkiego dla losów państwa frankijskiego i średniowiecznej Europy.
5. Imperium	– powstanie imperium	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>renesans</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>marchia</i> ,	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trivium</i> ,	– identyfikuje postacie: Alkuina,	– ocenia znaczenie traktatu z Verdun dla

Karolingów	<p>Karolingów</p> <ul style="list-style-type: none"> – reformy karolińskie – reforma wojskowa – reforma edukacji – zmiany w języku łacińskim – renesans karoliński – odnowienie cesarstwa – kryzys imperium Karolingów 	<p><i>karoliński</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna datę koronacji cesarskiej Karola Wielkiego (800 r.) – identyfikuje postać Karola Wielkiego – wskazuje na mapie zasięg państwa Karola Wielkiego – wyjaśnia, na czym polegał renesans karoliński. 	<p><i>kapitularz, skryba, zasada senioratu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: koronacji Karola Wielkiego na króla Longobardów (774 r.), traktatu z Verdun (843 r.) – identyfikuje postacie: Lotara, Ludwika Niemieckiego, Karola Łysego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Karola Wielkiego, Akwizgran – wymienia postanowienia traktatu z Verdun – omawia reformy karolińskie dotyczące administracji, finansów, wojskowości i edukacji – omawia okoliczności, przebieg i skutki odnowienia cesarstwa – omawia postanowienia i skutki traktatu z Verdun. 	<p><i>quadrivium, minuskuła karolińska</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: śmierci Pepina Krótkiego (768 r.), przejęcia władzy przez Karola Wielkiego (771 r.), pokonania Awarów (796 r.), śmierci Karola Wielkiego (814 r.) – identyfikuje postacie: Leona III, Ludwika Pobożnego – wskazuje na mapie zdobycze terytorialne Karola Wielkiego – przedstawia przebieg i skutki ekspansji Karola Wielkiego – przedstawia osiągnięcia architektury z epoki Karolingów – omawia sytuację państwa frankijskiego po śmierci Karola Wielkiego. 	<p>Pawła Diakona, Hrabana Maura, Einharda</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności dojścia do władzy Karola Wielkiego – omawia zmiany w języku i piśmie łacińskim. 	<p>kształtowania się narodów współczesnej Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ organizacji i kultury państwa Franków na średniowieczną Europę.
6. Kształtowanie się ustroju	– gospodarka i społeczeństwo we wczesnym	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gospodarka towarowo-pieniężna,</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gospodarka naturalna, włość</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trybut, suzeren, szeryf</i>	– omawia wpływ przemian gospodarczych na	– ocenia gospodarcze, społeczne i polityczne skutki feudalizmu.

feudalnego	<p>średniowieczu</p> <ul style="list-style-type: none"> – władztwo gruntowe – feudalizm – hołd lenny – rozwój systemu lennego – drabina feudalna 	<p><i>senior, wasal, renta feudalna, pańszczyzna, hołd lenny, lenno, drabina feudalna, feudalizm</i></p> <p>– wymienia cechy charakterystyczne społeczeństwa feudalnego.</p>	<p><i>senioralna, władztwo gruntowe, immunitet, beneficjum, szlachta, kasztelan, rozdrobnienie feudalne</i></p> <p>– wyjaśnia, na czym polegało władztwo gruntowe</p> <p>– omawia wpływ immunitetu na kształtowanie się władztwa gruntowego</p> <p>– wyjaśnia, jakie miejsce w średniowiecznym społeczeństwie zajmowało rycerstwo.</p>	<p>– omawia przejawy i skutki regresu gospodarczego w Europie po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego</p> <p>– opisuje kształtowanie się stosunków wasalno-lennych</p> <p>– omawia system zależności wynikających z drabiny feudalnej.</p>	<p>strukturę średniowiecznego społeczeństwa</p> <p>– omawia rozwój systemów lennych w Europie Zachodniej oraz Anglii i porównuje je.</p>	
7. Europa Zachodnia w IX i X wieku	<ul style="list-style-type: none"> – upadek dynastii Karolingów – początki królestwa francuskiego – powstanie Rzeszy – cesarstwo Ottonów – Skandynawia i Normanowie – najazdy wikingów – podboje Normanów 	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>wikingowie (Normanowie)</i></p> <p>– identyfikuje postać Ottona I Wielkiego</p> <p>– wskazuje na mapie królestwa Francji, Niemiec i Anglii</p> <p>– omawia panowanie Ottona I i okoliczności jego koronacji cesarskiej</p> <p>– wymienia nazwy plemion zamieszkujących</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Kapetyngowie, Ludolfingowie, idea uniwersalizmu cesarskiego</i></p> <p>– zna daty: przejęcia tronu zachodniofrankijskiego przez dynastię Kapetyngów (987 r.), powstania państwa niemieckiego (919 r.), bitwy pod Hastings (1066 r.)</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>runy</i></p> <p>– zna daty: bitwy na Lechowym Polu (955 r.), początku ekspansji wikingów (793 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Hugona Kapeta, Henryka I, Ottona II, Ruryka</p> <p>– wskazuje na mapie kierunki ekspansji wikingów, miejsce bitwy na Lechowym Polu, miejsce bitwy</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konung, jarl</i></p> <p>– zna datę końca panowania dynastii Karolingów w państwie wschodniofrankijskim (911 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Karola Grubego, Konrada I, Teofano, Rollona, Edwarda Wyznawcy, Harolda</p>	<p>– porównuje cesarską koncepcję uniwersalizmu z XX-wiecznym projektem zjednoczonej Europy</p> <p>– ocenia rolę wikingów w kształtowaniu się państw i narodów średniowiecznej Europy.</p>

		Skandynawię.	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Ottona III, Wilhelma I Zdobywcy – wskazuje na mapie siedziby wikingów, Normandię – opisuje powstanie królestwa francuskiego – przedstawia powstanie państwa niemieckiego – omawia uniwersalistyczne plany Ottona III – omawia przyczyny ekspansji Normanów w Europie. 	<p>pod Hastings, państwa normañskie w Europie</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strukturę wewnętrzną państw (zarówno terytorium francuskie jak i niemieckie uległo rozdrobnieniu, powstały liczne księstwa, które co prawda podlegały monarsze, lecz na luźniejszych zasadach) powstałych po traktacie z Verdun – wyjaśnia przyczyny sukcesów ekspansji normańskiej w Europie – opisuje przebieg wypraw Normanów i ich zasięgu. 	<p>Godwinsona, Roberta Guiscarda, Eryka Rudego, Leifa Erikssona</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności upadku dynastii Karolingów – charakteryzuje plemiona zamieszkujące Skandynawię? 	
8. Słowianie i Węgrzy	<ul style="list-style-type: none"> – pochodzenie Słowian – organizacja plemion słowiańskich – pierwsze państwo Słowian – Wielkie Morawy – działalność Cyryla i Metodego – państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Słowianie</i> – wskazuje na mapie państwa słowiańskie, państwo Bułgarów, królestwo węgierskie – wymienia państwa Europy Środkowej, Południowej i Wschodniej, które przyjęły chrzest w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wiec, osada słuźebna, prowincja kościelna</i> – zna czas ekspansji Słowian (k. V w.) oraz datę misji Cyryla i Metodego (863 r.) – identyfikuje postacie: św. Cyryla, św. Metodego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Prasłowianie, żupan, głagolica</i> – zna czas powstania państwa wielkomorawskiego (p. IX w.) oraz daty: przyjęcia chrztu przez Mojmira I (831 r.), przyjęcia chrztu przez 	<ul style="list-style-type: none"> – zna czas powstania Serbii i Chorwacji (X i XI w.) oraz daty: zajęcia Kijowa przez Olega (882 r.), koronacji Stefana I Wielkiego (1000 r.) – identyfikuje postacie: Rościława, Świętopęka, Asparucha, Olega, 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje role Awarów i Protobułgarów w dziejach Słowiańszczyzny.

	<p>słowiańskie na Bałkanach</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ruś Kijowska – powstanie monarchii węgierskiej 	<p>obrzędach: łacińskim oraz greckim.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie kierunki ekspansji plemion słowiańskich i ich podział terytorialny – opisuje organizację plemion słowiańskich – przedstawia podział plemion słowiańskich – opisuje działalność św. Cyryla i św. Metodego – omawia okoliczności powstania Rusi Kijowskiej. 	<p>Bułgarów (866 r.), przyjęcia chrztu przez Włodzimierza Wielkiego (988 r.), bitwy na Lechowym Polu (955 r.), przyjęcia chrztu przez Węgrów (974 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Samona, Mojmira I, Ruryka, Włodzimierza Wielkiego – omawia pochodzenie Słowian – omawia okoliczności powstania państwa Samona – opisuje okoliczności powstania, organizację i losy państwa wielkomorawskiego – omawia wpływ działalności „apostołów Słowian” na chrystianizację Bałkanów – opisuje proces budowania państwa węgierskiego. 	<p>św. Olgi Kijowskiej, Arpada, Gejzy, Stefana I Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia procesy państwowotwórcze na Bałkanach – wyjaśnia polityczne i doktrynalne przyczyny wrogości niemieckiej hierarchii kościelnej wobec misji św. Cyryla i św. Metodego – wyjaśnia, na czym polegały związki między Bizancjum a Rusią Kijowską. 	
<p>9. Ziemie polskie do X wieku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – pierwsi mieszkańcy ziem polskich – Słowianie na 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gród</i>, <i>drużyna</i> – zna czas powstania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura archeologiczna</i>, <i>opole</i>, <i>gospodarka</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura łużycka</i>, Geograf bawarski 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura łużycka</i>, <i>kultura lateńska</i>, <i>ceramika</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia znaczenie badań archeologicznych dla poznania początków

	<p>ziemiach polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> – kultury archeologiczne na ziemiach polskich – organizacja społeczna Słowian – wierzenia Słowian – plemiona polskie – pierwsze państwa plemienne – początki państwa Polan 	<p>państw plemiennych: Wiślan (2. poł. IX w.) i Polan (X w.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie siedziby plemion polskich – wyjaśnia, w jakich okolicznościach powstały pierwsze państwa plemienne na ziemiach polskich – opisuje proces tworzenia się państwa Polan. 	<p><i>przemienno-odłogowa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna czas osiedlenia się plemion słowiańskich na ziemiach polskich (V–VI w. n.e.) – wskazuje na mapie główne grody państw plemiennych – omawia gospodarkę plemion słowiańskich – opisuje organizację społeczną i polityczną Słowian – omawia wierzenia Słowian. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Siemowita, Leszka, Siemomysła – opisuje pierwszych mieszkańców ziem polskich – wymienia cechy kultury łużyckiej na przykładzie Biskupina – wyjaśnia, jaką rolę w procesie formowania się państw plemiennych odegrały wojny pomiędzy poszczególnymi ludami. 	<p><i>sznurowa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna czas trwania kultur: łużyckiej (XV–IV w. p.n.e.) i lateńskiej (V i IV w. p.n.e.) – opisuje kultury archeologiczne na ziemiach polskich – wymienia przyczyny kontaktów handlowych między starożytnym Rzymem a plemionami bałtyjskimi. 	<p>państwowości polskiej.</p>
<p>10. Początki państwa polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – państwo Mieszka I – chrzest Polski – postępy w tworzeniu monarchii – panowanie Bolesława Chrobrego – misja św. Wojciecha – zjazd gnieźnieński – wojny polsko-niemieckie – Polska królestwem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>zjazd gnieźnieński</i> – zna daty: chrztu Mieszka I (966 r.), bitwy pod Cedynią (972 r.), zjazdu gnieźnieńskiego (1000 r.), koronacji Bolesława Chrobrego (1025 r.) – identyfikuje postacie: Mieszka I, Bolesława Chrobrego, św. Wojciecha – wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Mieszka I na 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Dagome iudex</i> – zna daty: powstania biskupstwa w Poznaniu (968 r.), utraty Grodów Czerwieńskich (981 r.), spisania dokumentu <i>Dagome iudex</i> (ok. 991 r.), wyprawy misyjnej biskupa Wojciecha (997 r.), wojen z cesarzem Henrykiem II (1002–1018 r.), pokoju w Budziszynie (1018 r.), przyłączenia do Polski Grodów Czerwieńskich (1018 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>palatium</i> – zna daty: objęcia rządów przez Mieszka I (ok. 960 r.), ślubu Mieszka I z Dobrawą (965 r.), wyprawy Wichmana (967 r.), zajęcia ziemi krakowskiej (ok. 985 r.), zajęcia Śląska przez Mieszka I (990 r.), utraty Grodów Czerwieńskich (981 r.), beatyfikacji biskupa Wojciecha (999 r.), zajęcia Łużyc, Miśni i 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: sojuszu Mieszka I z Czechami (965 r.), ślubu Mieszka I z Odą (977 r.), pokoju w Poznaniu (1005 r.) – pokazuje na mapie przebieg wypraw wojennych w latach 1002–1018 – przedstawia stosunki polsko-czeskie w czasach panowania Mieszka I – przedstawia stosunki polsko-ruskie w czasach 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia przyczyny i skutki przyjęcia chrześcijaństwa przez Mieszka I – ocenia polityczne i religijne znaczenie zjazdu gnieźnieńskiego.

		<p>początku i pod koniec jego panowania, zasięg terytorialny państwa Bolesława Chrobrego na początku i pod koniec jego panowania, Poznań, Gniezno</p> <p>– wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I</p> <p>– omawia postanowienia uczestników zjazdu gnieźnieńskiego o charakterze politycznym i religijnym.</p>	<p>– identyfikuje postacie: Dobrawy, Radzima Gaudentego, Henryka II</p> <p>– wskazuje na mapie Kraków, Wrocław, Kołobrzeg, kierunek wyprawy misyjnej biskupa Wojciecha, Ruś Kijowską, Grody Czerwieńskie</p> <p>– omawia przyczyny i skutki przyjęcia chrześcijaństwa przez Mieszka I</p> <p>– opisuje relacje Mieszka I z sąsiadami</p> <p>– omawia przyczyny wydania i treść dokumentu <i>Dagome iudex</i></p> <p>– przedstawia przyczyny, przebieg i skutki misji biskupa Wojciecha</p> <p>– opisuje przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami</p> <p>– omawia okoliczności koronacji Bolesława Chrobrego i jej znaczenie dla państwowości polskiej.</p>	<p>Milska przez Bolesława Chrobrego (1002 r.), przyłączenia Czech, Moraw i Słowacji (1003 r.), zajęcia Milska i Łużyc (1007 r.), utraty Pomorza (1007 r.), wypraw Henryka II (1015 i 1017 r.), wyprawy kijowskiej Bolesława Chrobrego (1018 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Ibrahima ibn Jakuba, Wichmana, Hodona, Jordana, Ody, Świętopełka, Jarosława Mądrego</p> <p>– wskazuje na mapie Milsko, Łużyce, Miśnię, Czechy, Morawy, Słowację</p> <p>– opisuje początki panowania Mieszka I – do czasu przyjęcia przez niego chrztu</p> <p>– opisuje okoliczności przejęcia władzy przez Bolesława Chrobrego</p> <p>– opisuje przebieg wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami.</p>	<p>panowania Bolesława Chrobrego.</p>	
--	--	--	---	--	---------------------------------------	--

<p>11. Kryzys monarchii piastowskiej</p>	<p>– panowanie Mieszka II – kryzys monarchii piastowskiej – powrót Kazimierza I Odnowiciela – odbudowa państwa piastowskiego – król Bolesław II Śmiały – biskup krakowski Stanisław – święty czy zdrajca? – panowanie Władysława Hermana – konflikt Bolesława Krzywoustego ze Zbigniewem – podbój i chrystianizacja Pomorza</p>	<p>– zna daty: koronacji Mieszka II (1025 r.), powrotu Kazimierza Odnowiciela do kraju (1040 r.), koronacji Bolesława Śmiałego (1076 r.) – identyfikuje postacie: Mieszka II, Kazimierza I Odnowiciela, Bolesława Śmiałego, Bolesława Krzywoustego – opisuje skutki załamania się rządów Mieszka II – omawia reformy wewnętrzne przeprowadzone przez Kazimierza Odnowiciela – omawia przyczyny i skutki konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prawo rycerskie, bulla</i> – zna daty: wygnania Mieszka II i przejęcia władzy przez Bezpryma (1031 r.), powstania ludowego w państwie piastowskim (1034 r.), odzyskania Mazowsza (1047 r.), opanowania Śląska (1050 r.), konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem (1079 r.), odzyskania Pomorza Gdańskiego (1116 r.), zhołdowania Pomorza Zachodniego (1122 r.) – identyfikuje postacie: Bezpryma, Stanisława ze Szczepanowa, Władysława Hermana, Galla Anonima – wskazuje na mapie zasięg powstania ludowego, etapy jednoczenia ziem polskich przez Kazimierza Odnowiciela, zasięg podbojów Bolesława</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>palatyn, Bulla gnieźnieńska</i> – zna daty: najazdu sąsiadów na państwo Mieszka II (1031 r.), najazdu Brzetysława (1039 r.), odnowienia arcybiskupstwa w Gnieźnie (1076 r.), detronizacji Bolesława Śmiałego (1079 r.), podziału państwa przez Władysława Hermana (1097 r.), odsunięcia Zbigniewa od władzy przez Bolesława Krzywoustego (1106 r.), najazdu Henryka V na Polskę (1109 r.), wydania <i>Bulli gnieźnieńskiej</i> (1136 r.) – identyfikuje postacie: Jarosława Mądrego, Konrada II, Brzetysława I, Sieciecha, Zbigniewa, Henryka V, Lotara III – wskazuje na mapie ziemie utracone przez państwo Piastów na rzecz sąsiadów w 1031 r.</p>	<p>– zna daty: porozumienia w Merseburgu (1034 r.), zjazdu w Quedlinburgu (1054 r.), zjazdu w Merseburgu (1135 r.) – identyfikuje postacie: Mieclawa, Rychyzy, Marii Dobroniegi, Ottona z Bambergu – omawia przyczyny, przejawy i skutki wzrostu znaczenia możnowładztwa w czasach panowania Władysława Hermana – omawia przyczyny, przejawy i skutki konfliktu Władysława Hermana z synami – omawia relacje państwa polskiego z cesarstwem niemieckim w czasach panowania Bolesława Krzywoustego.</p>	<p>– ocenia postępowanie Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława.</p>
--	---	--	--	--	--	---

			<p>Krzywoustego</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje przyczyny i przejawy załamania się rządów Mieszka II – przedstawia skutki powstania ludowego w państwie piastowskim – opisuje etapy odbudowy państwowości polskiej przez Kazimierza Odnowiciela – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Bolesław Śmiały sięgnął po koronę – omawia politykę ekspansji Bolesława Krzywoustego – omawia znaczenie kroniki Galla Anonima dla poznania początków państwowości polskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia podział państwa dokonany przez Władysława Hermana – omawia okoliczności przejęcia władzy przez Mieszka II – omawia okoliczności powrotu do kraju Kazimierza Odnowiciela i przejęcia przez niego władzy – omawia panowanie Bolesława Śmiałego – omawia przebieg konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Bolesław Krzywousty przejął pełną władzę nad krajem – opisuje politykę Bolesława Krzywoustego wobec Kościoła. 		
12. Państwo wczesno-piastowskie	<ul style="list-style-type: none"> – Polska monarchia patrymonialną – drużyna monarsza i jej rola – struktura 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>monarchia patrymonialna, drużyna</i> – wymienia cechy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>dwór monarszy, organizacja grodowa, prawo rycerskie, wojewoda</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>komornik, cześnik, stolnik, koniuszy, łowczy, miecznik, włodarz,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stróża, podworowe, narzaz</i> – omawia rodzaje danin wynikających z 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje organizację państwa pierwszych Piastów z organizacją państwa frankijskiego.

	<p>społeczna monarchii wczesnopiastowskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> – prawo rycerskie – dwór monarszy i urzędy dworskie – organizacja grodowa – ustrój prawa książęcego 	<p>charakterystyczne polskiej monarchii patrymonialnej.</p>	<p>(<i>palatyn</i>), <i>kanclerz</i>, <i>komes</i>, <i>kasztelan</i>, <i>osada służebna</i>, <i>prawo książęce</i>, <i>regalia</i>, <i>prawo zwyczajowe</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna czas utrzymywania się monarchii patrymonialnej w Polsce (X–XIII w.) – omawia skład i znaczenie drużyny – opisuje strukturę społeczną monarchii wczesnopiastowskiej – wyjaśnia istotę prawa rycerskiego – opisuje organizację grodową państwa piastowskiego – wyjaśnia, jaką funkcję w państwie piastowskim pełniły osady służebne. 	<p><i>okręg grodowy</i>, <i>powołowe (poradnie, podymne)</i>, <i>stan</i>, <i>przewód</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje i omawia elementy władzy monarszej w państwie piastowskim – omawia organizację dworu monarszego – omawia kompetencje urzędników dworskich – opisuje społeczne i polityczne skutki wprowadzenia prawa rycerskiego – wyjaśnia, w jaki sposób uformowała się struktura grodowa – omawia prawo książęce – wyjaśnia, jaką rolę w państwie odgrywały regalia. 	<p>prawa książęcego – omawia rodzaje regaliów w państwie piastowskim.</p>	
Europa i Polska w XI–XIV wieku						
1. Cesarstwo i papieństwo	<ul style="list-style-type: none"> – papieństwo po upadku cesarstwa rzymskiego – feudalizacja Kościoła – ruch odnowy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>schizma</i>, <i>symonia</i>, <i>nepotyzm</i>, <i>ekskomunika</i> – zna daty: wielkiej schizmy wschodniej (1054 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>feudalizacja</i>, <i>inwestytura świecka</i>, <i>reforma kluniacka</i>, <i>nikolaizm</i>, <i>reforma gregoriańska</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>antypapież</i>, <i>kongregacja</i>, <i>patriarcha</i>, <i>konklawe</i>, <i>prawo kanoniczne</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: synodu rzymskiego (1059 r.), I soboru laterańskiego (1123 r.), powstania prawa kanonicznego (poł. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ rywalizacji między cesarstwem a papieństwem na rolę cesarza i papieża w średniowiecznej Europie.

	<ul style="list-style-type: none"> – wielka schizma wschodnia – reforma gregoriańska – spór o inwestyturę – odrodzenie prawa 	<p>upokorzenia Henryka IV w Canossie (1077 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Grzegorza VII, Henryka IV – opisuje przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę między papieżem a cesarstwem. 	<p>Dictatus papae, <i>konkordat wormacki</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna daty: ogłoszenia dokumentu <i>Dictatus papae</i> (1075 r.), konkordatu wormackiego (1122 r.) – identyfikuje postacie: Henryka V, Kaliksta II – wskazuje na mapie granicę podziału chrześcijaństwa po wielkiej schizmie wschodniej – omawia przejawy kryzysu papieżstwa i Kościoła w X w. – wyjaśnia, na czym polegała feudalizacja Kościoła oraz jakie były jej skutki polityczne i społeczne – opisuje okoliczności wielkiej schizmy wschodniej – omawia przebieg sporu o inwestyturę między Grzegorzem 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: reformy kluniackiej (X/XI w.), reform gregoriańskich (1075–1076 r.), synodu w Wormacji (1076 r.), zdobycia Rzymu przez Henryka IV (1084 r.) – identyfikuje postać Mikołaja II – omawia proces odnowy w Kościele w X i XI w. – wyjaśnia, w jaki sposób rozwiązano spór o inwestyturę między papieżem a cesarstwem. 	<p>XI w.), zabójstwa Tomasza Becketa (1170 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Henryka II, Tomasza Becketa, Gracjana – omawia sytuację papieżstwa po upadku cesarstwa rzymskiego – opisuje okoliczności i skutki wprowadzenia prawa kanonicznego. 	
--	--	---	---	--	--	--

			VII a Henrykiem IV.			
2. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> – pielgrzymki do Ziemi Świętej – świat muzułmański w XI w. – geneza wypraw krzyżowych – I krucjata – walka o Ziemię Świętą – armia krzyżowców – zakony rycerskie – IV krucjata – przyczyny klęski i skutki krucjat – templariusze – pobożni rycerze w habitach czy heretycy? 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>krucjaty</i>, <i>zakon rycerski</i>, <i>templariusze</i>, <i>joannici</i>, <i>Krzyżacy</i> – zna daty: I krucjaty rycerskiej (1096 r.), zdobycia Akki przez muzułmanów (1291 r.) – wskazuje na mapie: Ziemię Świętą, Jerozolimę – wyjaśnia genezę wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej – omawia działalność zakonów rycerskich podczas krucjat – przedstawia przyczyny klęski wypraw krzyżowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>handel lewantyński</i> – zna daty: synodu w Clermont (1095 r.), utworzenia Królestwa Jerozolimskiego (1099 r.), IV krucjaty (1202–1204 r.) – identyfikuje postacie: Urbana II, Godfryda z Bouillon, Baldwina z Bouillon – wskazuje na mapie: Królestwo Jerozolimskie, Akkę – wyjaśnia ideologiczne podłoże krucjat – omawia okoliczności, w jakich zorganizowano I krucjatę do Ziemi Świętej – opisuje etapy walk o Ziemię Świętą – omawia skutki krucjat dla Europy i Europejczyków. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>emir</i>, <i>pokój boży</i> – zna daty: pojawienia się Turków seldżuckich w Azji Mniejszej (XI w.), krucjaty ludowej (1096 r.), powstania hrabstwa Edessy i księstwa Antiochii (1098 r.), utworzenia hrabstwa Trypolisu (1099 r.), powstania zakonu templariuszy (1118 r.) powstania zakonu joannitów (1154 r.), powstania zakonu krzyżackiego (1191 r.), istnienia cesarstwa łańskiego (1204–1261 r.), spalenia na stosie Jacques’a de Molaya (1314 r.) – identyfikuje postacie: Konrada III, Ludwika VII, Saladyna, Filipa II 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>mamelucy</i> – zna daty: bitwy pod Manzikertem (1071 r.), II krucjaty (1147–1149 r.), bitwy pod Hattin (1187 r.), III krucjaty (1189–1192 r.), krucjaty dziecięcej (1212 r.), odzyskania Jerozolimy przez Fryderyka II (1229 r.), uwięzienia templariuszy przez Filipa IV Pięknego (1307 r.), rozwiązania zakonu templariuszy (1312 r.) – identyfikuje postacie: Waltera bez Mienia, Piotra Eremity, Rajmunda z Tuluzy, Boemunda II, Hugona hrabiego 	<ul style="list-style-type: none"> – konfrontuje badania historyczne dotyczące działalności i losów templariuszy z mitami na ich temat – omawia oraz ocenia skutki krucjat dla Europy i Europejczyków – ocenia postawy uczestników krucjat.

				<p>Augusta, Ryszarda Lwie Serce, Fryderyka I Barbarossy, Jacques'a de Molaya, Filipa IV Pięknego</p> <p>– wskazuje na mapie: trasę wyprawy ludowej, I wyprawy rycerskiej oraz IV wyprawy krzyżowej, hrabstwo Edessy, księstwo Antiochii, hrabstwo Trypolisu</p> <p>– opisuje bezpośrednio przyczyny, przebieg oraz skutki I i IV wyprawy krzyżowej</p> <p>– przedstawia armię krzyżowców i metody prowadzenia przez nich walki.</p>	<p>Vermandois, Aleksego IV</p> <p>– omawia sposoby pielgrzymowania do Ziemi Świętej w X i XI w.</p> <p>– opisuje sytuację polityczną panującą na Bliskim Wschodzie w XI w.</p> <p>– wyjaśnia kontrowersje związane z krucjatą dziecięcą</p> <p>– omawia losy zakonów rycerskich po krucjatach</p> <p>– przedstawia udział Polaków w wyprawach krzyżowych.</p>	
3. Gospodarka średniowiecznej Europy	– średniowieczna gospodarka – przemiany w rolnictwie	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>renta feudalna, trójpolówka</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plug, patrycjusze, pospólstwo, plebs,</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>chomąto, ruch kolonizacyjny, mistrz, Hanza,</i>	– wyjaśnia, jaką rolę odgrywał Związek Hanzeatycki	– ocenia społeczne i gospodarcze skutki ożywienia gospodarczego w

	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój osadnictwa – odrodzenie ośrodków miejskich – rozwój miast – ludność miejska – rozwój handlu – Hanza – powrót gospodarki pieniężnej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie korzyści osiągnęto dzięki zastosowaniu trójpolówki – wymienia cechy charakterystyczne średniowiecznego miasta. 	<p><i>cech, gildia, bank</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje przemiany w rolnictwie – wyjaśnia, na czym polegał rozwój miast w średniowiecznej Europie – omawia strukturę i cechy charakteryzujące stan mieszczański – omawia rolę cechów i gildii w średniowiecznych miastach. 	<p><i>jarmark, weksel, lichwa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia ożywienie gospodarcze w Europie w X i XI w. – przedstawia ruch kolonizacyjny od X do XIV w. oraz omawia jego skutki – przedstawia proces odradzania się miast – przedstawia przejawy rozwoju handlu w średniowiecznej Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia genezę i funkcjonowanie instytucji finansowych w średniowiecznej Europie. 	<p>Europie w X i XI w.</p>
4. Powstanie monarchii stanowej	<ul style="list-style-type: none"> – przemiany społeczne – kształtowanie się stanów – powstanie i początki reprezentacji stanowej – monarchia stanowa w Anglii – <i>Wielka karta swobód</i> – Stany Generalne we 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>społeczeństwo stanowe, parlament</i> – omawia strukturę średniowiecznego społeczeństwa feudalnego – omawia strukturę społeczeństwa stanowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>możnowładztwo, rycerstwo, Izba Lordów, Izba Gmin, Stany Generalne</i> – zna daty: ogłoszenia <i>Wielkiej karty swobód</i> (1215 r.), zwołania pierwszego parlamentu w Anglii (1264 r.), zwołania Stanów Generalnych (1302 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nobilitacja, przywileje generalne, Kortezy, zasada suwerenności monarchii</i> – zna datę zwołania angielskiego parlamentu wzorcowego (1295 r.) – identyfikuje postacie: Ryszarda 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>precedens</i> – zna daty: nadania <i>Wielkiej karty Leónu</i> (1188 r.), wydania <i>Złotej bulli Karola IV</i> (1356 r.) – identyfikuje postacie: Marsyliusza z Padwy, Alfonsa I, Henryka II, Tomasza Becketa, 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia społeczne i polityczne skutki powstania społeczeństwa stanowego w Europie.

	Francji		<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia średniowieczne społeczeństwo feudalne – przedstawia społeczeństwo stanowe – przedstawia postanowienia <i>Wielkiej karty swobód</i> – omawia uprawnienia parlamentu angielskiego i Stanów Generalnych. 	<p>Lwie Serce, Jana bez Ziemi, Szymona z Montfort, Filipa IV Pięknego</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przesłanki przemian społecznych w średniowieczu – wyjaśnia okoliczności powstania reprezentacji stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia wpływ <i>Wielkiej karty swobód</i> na kształtowanie się angielskiej reprezentacji stanowej. 	<p>Henryka III, Edwarda I</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje ideologiczne przesłanki powstawania reprezentacji stanowych. 	
5. Kościoł w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> – duchowość monastyczna – średniowieczne klasztory – przemiany życia religijnego – cystersi – pojawienie się herezji – waldensi i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>herezja, inkwizycja, dominikanie, franciszkanie</i> – identyfikuje postacie: św. Franciszka z Asyżu, św. Dominika Guzmana 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>monastycyzm, cystersi, zakon żebraczy</i> – zna daty: założenia zakonu franciszkanów (1209 r.), założenia zakonu dominikanów (1216 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch eremicki, kameduli, kartuzi, kanonicy regularni, waldensi, katarzy (albigensi)</i> – zna datę pojawienia się waldensów (1176 r.) – identyfikuje 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności pojawienia się duchowości monastycznej – opisuje stosunek papieża do ruchów heretyckich w Kościele 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę Kościoła oraz jego wyznawców wobec ruchów heretyckich w średniowiecznej Europie.

	<p>katarzy</p> <ul style="list-style-type: none"> – krucjaty przeciwko albigensom – zakony żebracze – papieżstwo – od kryzysu do potęgi 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia kierunki przemian życia religijnego – omawia średniowieczne herezje. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać św. Bernarda z Clairvaux – omawia monastycyzm cysterski – omawia okoliczności powstania zakonu franciszkanów i przedstawia działalność jego członków – omawia okoliczności powstania zakonu dominikanów i przedstawia działalność jego członków. 	<p>postacie: Arnolda z Brescii, Piotra Valdy, Fryderyka I Barbarossy, Innocentego III</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie obszary rozprzestrzeniania się herezji waldensów i albigensów – omawia wpływ cystersów na rozwój gospodarczy średniowiecznej Europy – wyjaśnia przyczyny pojawienia się średniowiecznych herezji. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia relacje między papieżstwem a cesarstwem w XII w. 	
6. Kultura średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> – kultura w czasach karolińskich i ottońskich – cechy kultury średniowiecznej – znaczenie symboli i rytuałów – rozwój 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>styl romański, styl gotycki</i> – zna daty: pojawienia się stylu romańskiego (X w.), pojawienia się stylu gotyckiego (poł. XII w.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>uniwersalizm, renesans ottoński, siedem sztuk wyzwolonych, uniwersytet, scholastyka, tomizm, Wulgata</i> – zna daty: renesansu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Biblia pauperum, portal, apsyda, rozeta, nominalizm</i> – identyfikuje postacie: Piotra Abélarda, Wilhelma Ockhama – wyjaśnia, na czym 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Hroswithy z Gandersheim, Adelajdy, Teofano – wyjaśnia, jaką rolę w rozwoju kultury średniowiecznej odgrywały kobiety 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia charakterystyczne dla średniowiecza poglądy na świat i miejsce w nim człowieka.

	<p>piśmiennictwa i czytelnictwa</p> <ul style="list-style-type: none"> – siedem sztuk wyzwolonych – uniwersytety – architektura średniowiecza – sztuka średniowiecza – kultura miejska – filozofia średniowieczna – czy w średniowieczu dominowała łacina? – literatura świecka 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne cechy kultury średniowiecza – omawia cechy charakterystyczne architektury romańskiej i gotyckiej. 	<p>ottońskiego (X–XI w.), wynależenia ruchomej czcionki (1455 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Jana Gutenberga, św. Tomasza z Akwinu – przedstawia średniowieczny uniwersalizm – wyjaśnia, na czym polegał renesans ottoński – omawia rolę uniwersytetów w średniowiecznej edukacji – wymienia cechy charakterystyczne sztuki średniowiecza – wyjaśnia, jaką rolę w średniowieczu odgrywała łacina. 	<p>polegała służebna rola literatury, sztuki i nauki wobec religii</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę symboli i rytuałów w średniowiecznej komunikacji społecznej – przedstawia rozwój piśmiennictwa i czytelnictwa w średniowieczu – omawia średniowieczną filozofię i jej kierunki – przedstawia rozwój literatury świeckiej – omawia znaczenie szkół katedralnych dla rozwoju edukacji średniowiecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia stosunek ludzi żyjących w średniowieczu do osiągnięć cywilizacji antycznej – omawia rolę języków narodowych w średniowieczu. 	
7. Imperium mongolskie	<ul style="list-style-type: none"> – zjednoczenie plemion mongolskich – podboje Czyngis-chana – Europejczycy w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>haracz</i> – zna daty: najazdu Mongołów na Węgry (1241 r.), bitew pod Chmielnikiem i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielki Step, Złota Orda</i> – zna daty: przejęcia zwierzchnictwa nad Mongołami przez 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>szamanizm, sinizacja</i> – zna daty: bitwy nad rzeką Kałką (1223 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kurułtaj, utus, jartyk</i> – zna daty: zajęcia Chin przez 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia oraz ocenia wpływ ekspansji mongolskiej na dzieje cywilizacji: europejskiej i azjatyckiej.

	<p>Chinach – dalsza ekspansja Mongołów – armia mongolska – podbój Rusi – inwazja mongolska na Węgry i Polskę – rozpad imperium mongolskiego</p>	<p>Legnicą (1241 r.) – wyjaśnia, jakie były przyczyny sukcesów militarnych Mongołów – przedstawia inwazję mongolską na Węgry i Polskę.</p>	<p>Temudżyna (1206 r.), podboju księstw ruskich przez Mongołów (1237 r.), najazdów mongolskich na Polskę (1241, 1259 i 1287 r.) – identyfikuje postacie: Temudżyna (Czyngis-chana), Marca Polo – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Mongołów, Złotą Ordeę – przedstawia etapy budowania imperium mongolskiego w czasach rządów Czyngis-chana – przedstawia kontakty Europejczyków z Chińczykami w średniowieczu – opisuje armię mongolską.</p>	<p>rozpoczęcia odbudowy imperium mongolskiego przez Timura Chromego (1370 r.) – identyfikuje postacie: Batu-chana, Kubilaja, Timura Chromego (Tamerlana) – wskazuje na mapie ziemie podbite przez Czyngis-chana – opisuje osadnictwo, religię i organizację plemion mongolskich – omawia proces jednoczenia plemion mongolskich – omawia podbój Rusi przez Mongołów – przedstawia działania Timura Chromego mające doprowadzić do odbudowy imperium mongolskiego.</p>	<p>Mongołów (1279 r.), bitwy na równinie Mohi (1241 r.), bitwy pod Ankarą (1402 r.) – identyfikuje postacie: Ugedeja, Hulagu – omawia historię imperium mongolskiego w XIII w. – omawia ekspansję mongolską przeciwko państwu muzułmańskim – wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do rozpadu imperium mongolskiego.</p>	
8.	– testament	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– zna daty: konfliktu	– zna daty:	– ocenia

<p>Rozbicie dzielnicowe</p>	<p>Bolesława Krzywoustego – walki o władzę po śmierci Bolesława Krzywoustego – upadek zasady senioratu – apogeum rozbicia dzielnicowego – Pomorze w okresie rozbicia dzielnicowego</p>	<p>terminów: <i>seniorat, pryncypat, księżę senior, księżę junior</i> – zna datę ustawy sukcesyjnej wydanej przez Bolesława Krzywoustego (1138 r.) – identyfikuje postacie: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego – wskazuje na mapie ziemię krakowską – omawia zapisane w ustawie sukcesyjnej postanowienia o charakterze politycznym i terytorialnym.</p>	<p>terminu <i>interdykt</i> – zna daty: wieców w Łęczycy (1141 i 1180 r.), zjazdu w Gąsawie (1227 r.) – identyfikuje postacie: Henryka Sandomierskiego, Leszka Białego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego – wskazuje na mapie podział terytorialny państwa piastowskiego w 1138 r. – wyjaśnia przyczyny wydania przez Bolesława Krzywoustego ustawy sukcesyjnej – przedstawia okoliczności upadku zasady senioratu – opisuje okoliczności, w których doszło do upadku zasady pryncypatu.</p>	<p>Władysława Wygnańca z książętami juniorami (1144 r.), wygnania Władysława Wygnańca i wyprawy Konrada III na Polskę (1146 r.), wyprawy Fryderyka I Barbarossy na Polskę (1157 r.), bitwy nad Mozgawą (1195 r.) – identyfikuje postacie: Salomei, Piotra Włostowica, Fryderyka I Barbarossy, Świętopełka – przedstawia przebieg walk o władzę między synami Bolesława Krzywoustego – wyjaśnia, jaką rolę odegrali książęta śląscy w dążeniach zjednoczeniowych państwa polskiego.</p>	<p>porozumienia w Krzyszkowie (1157 r.), buntu możnych przeciwko Mieszkowi Staremu (1177 r.) – omawia historię Pomorza w okresie rozbicia dzielnicowego.</p>	<p>konsekwencje upadku zasad: senioratu i pryncypatu dla państwa polskiego.</p>
<p>9.</p>	<p>– przyczyny</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie</p>	<p>– wyjaśnia wpływ</p>	<p>– porównuje rozwój</p>

<p>Rozwój gospodarczy ziem polskich w XII i XIII wieku</p>	<p>ożywienia gospodarczego – kolonizacja na prawie niemieckim – lokowanie wsi – powstanie miast i prawa lokacyjne – początki społeczeństwa stanowego</p>	<p>terminów: <i>kolonizacja na prawie niemieckim, społeczeństwo stanowe</i> – zna czas trwania kolonizacji na prawie niemieckim (XIII–XV w.) – przedstawia kolonizację na prawie niemieckim – przedstawia społeczeństwo stanowe w Polsce.</p>	<p>terminów: <i>umowa lokacyjna, immunitet, zasadzka, wolnizna, dziesięcina, sołtys, ława wiejska, podgrodzie, prawo lokacyjne, wójt, szlachta</i> – identyfikuje postać Wincentego Kadłubka – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji na prawie niemieckim – wyjaśnia wpływ immunitetów na rozwój gospodarczy ziem polskich – omawia przyczyny i zasięg kolonizacji na prawie niemieckim – wymienia uprawnienia osadników i sołtysów wsi lokowanych na prawie niemieckim – przedstawia przyczyny ukształtowania się stanów w Polsce.</p>	<p>terminów: Zwierciadło saskie, „<i>wolni goście</i>” – zna daty: pierwszej lokacji miejskiej (Złotoryja – 1211 r.), przywileju borzykowskiego (1210 r.) – identyfikuje postać Henryka Kietlicza – omawia przyczyny ożywienia gospodarczego za ziemiach polskich w XII i XIII w. – omawia skutki gospodarcze i społeczne kolonizacji na prawie niemieckim – omawia proces lokowania wsi na prawie niemieckim – przedstawia korzyści płynące z lokacji wsi na prawie niemieckim – opisuje proces lokowania miast na</p>	<p>lokacji na prawie niemieckim na układ przestrzenny wsi – porównuje wygląd miast lokowanych na prawach: magdeburskim i lubeckim – wyjaśnia wpływ przemian zachodzących w rolnictwie na powstawanie miast.</p>	<p>gospodarczy Europy i ziem polskich – ocenia wpływ kolonizacji na prawie niemieckim na gospodarczy i społeczny rozwój państwa polskiego.</p>
--	--	---	--	---	---	--

				<p>prawie niemieckim – omawia proces kształtowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.</p>		
<p>10. Sąsiedzi Polski w XII i XIII wieku</p>	<p>– Marchia Brandenburska – Polska i Bałtowie w XIII w. – powstanie zakonu krzyżackiego – państwo krzyżackie w Prusach – rozpad Rusi Kijowskiej – Czechy w XIII w.</p>	<p>– zna daty: sprowadzenia Krzyżaków do Polski (1226 r.), podboju Prus przez Krzyżaków (1283 r.) – identyfikuje postać Konrada Mazowieckiego – przedstawia etapy budowania państwa krzyżackiego w Prusach – wyjaśnia przyczyny sukcesów Krzyżaków w walkach z Prusami.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>komtur</i> – zna daty: powstania Marchii Brandenburskiej (poł. XII w.), nadania Krzyżakom ziemi chełmińskiej (1228 r.), podboju Prus przez Krzyżaków (1283 r.), koronacji Wacława II (1300 r.), przyłączenia kawalerów mieczowych do zakonu krzyżackiego (1237 r.) – identyfikuje postacie: Mendoga, Giedymina, Hermanna von Salzy, Wacława II – wskazuje na mapie kierunki ekspansji krzyżackiej, ziemię</p>	<p>– zna daty: powstania Nowej Marchii (poł. XIII w.), przyjęcia chrztu przez Mendoga (1251 r.), nadania przywileju kruszwickiego (1230 r.), wydania <i>Złotej bulli</i> (1235 r.), przeniesienia siedziby wielkiego mistrza krzyżackiego do Malborka (1309 r.), założenia zakonu kawalerów mieczowych w Inflantach (1202 r.) – identyfikuje postać Albrechta Niedźwiedzia – wskazuje na mapie etapy budowy państwa krzyżackiego w</p>	<p>– zna daty: powstania antykrzyżackiego (1260 r.), koronacji Daniela (1253 r.), otrzymania dziedzicznego tytułu królewskiego przez Przemysła Ottokara I (1198 r.), bitwy pod Dürnkruut (1276 r.) – identyfikuje postacie: Chrystiana, Henryka II, Daniela, Przemysła Ottokara I, Przemysła Ottokara II – wymienia przyczyny i skutki krucjat północnych – opisuje rozbiecie</p>	<p>– ocenia polityczne skutki powstania państwa zakonnego w Prusach.</p>

			<p>chełmińską, Żmudź</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia politykę polskich książąt dzielnicowych wobec Prus – wyjaśnia, jaką rolę odgrywała twierdza krzyżacka w Malborku. 	<p>Prusach, Nową Marchię</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia etapy ekspansji Marchii Brandenburskiej na ziemiach polskich i jej skutki – omawia proces tworzenia się państwa litewskiego – opisuje powstanie zakonu krzyżackiego – omawia strukturę zakonu krzyżackiego. 	<p>dzielnicowe Rusi Kijowskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rozwój monarchii czeskiej w XIII w. 	
<p>11. Próby zjednoczenia Królestwa Polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ziemie polskie w poł. XIII w. – przesłanki zjednoczenia państwa polskiego – walki o tron krakowski – koronacja Przemysła II – Przemysłidzi na tronie polskim – kto odnowił Królestwo Polskie? 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę koronacji Przemysła II (1295 r.) – identyfikuje postacie: Przemysła II, Władysława Łokietka – przedstawia okoliczności pierwszej po okresie rozbitcia dzielnicowego koronacji królewskiej w Polsce i jej znaczenie dla procesu zjednoczeniowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: zamachu w Rogoźnie (1296 r.), koronacji Wacława II (1300 r.), powrotu Władysława Łokietka z wygnania (1304 r.) – identyfikuje postacie: Jakuba Świnki, Henryka IV Probusa, Wacława II – wskazuje na mapie władztwa Henryka IV Probusa, Przemysła II i Wacława II – wskazuje przesłanki zjednoczenia ziem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>partykularyzm</i> – zna daty: synodu w Łęczycy (1285 r.), przywileju lutomyskiego (1291 r.), śmierci Wacława II (1305 r.) – identyfikuje postacie: Bolesława Wstydliwego, Bolesława Rogatki, Leszka Czarnego – omawia historię polityczną ziem 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: pierwszego turnieju rycerskiego na ziemiach polskich (1243 r.), układu w Kępnie (1288 r.) – identyfikuje postać Mściwoja II – opisuje walki o tron krakowski po śmierci Leszka Czarnego – omawia okoliczności przejścia władzy w 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę Kościoła w dążeniach zjednoczeniowych – ocenia próby odbudowy państwowości polskiej w końcu XIII i 1. poł. XIV w.

			<p>polskich – omawia rolę Kościoła w dążeniach zjednoczeniowych.</p>	<p>polskich w poł. XIII w. – wyjaśnia okoliczności utraty zwierzchnictwa polskiego nad ziemią lubuską – omawia panowanie czeskich Przemyslidów w Polsce.</p>	<p>Polsce przez Wacława II.</p>	
--	--	--	--	--	---------------------------------	--

Schyłek średniowiecza

<p>1. Odrodzenie Królestwa Polskiego</p>	<p>– początek rządów Władysława Łokietka – utrata Pomorza Gdańskiego – walka o zjednoczenie kraju – odrodzona monarchia polska – konflikt z Krzyżakami i Czechami – Krzyżacy – najeźdźcy czy</p>	<p>– zna daty: zajęcia Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków (1308/1309 r.), koronacji Władysława Łokietka (1320 r.) – identyfikuje postać Władysława Łokietka – wskazuje na mapie ziemie wchodzące w skład państwa polskiego w czasach panowania Władysława</p>	<p>– zna daty: zajęcia Krakowa, Małopolski i Pomorza Gdańskiego przez Władysława Łokietka (1306 r.), najazdu Brandenburczyków na Pomorze Gdańskie (1308 r.), rzezi Gdańska (1308 r.), odzyskania Wielkopolski przez Władysława Łokietka (1314 r.), bitwy pod</p>	<p>– zna daty: buntu wójta Alberta (1312 r.), procesu w Inowrocławiu (1320–1321 r.), sojuszu czesko-krzyżackiego (1329 r.), wojny polsko-krzyżackiej (1329–1332 r.) – identyfikuje postacie: wójta Alberta, Jana Muskaty, Karola Roberta, Elżbiety Łokietkówny, Jana Luksemburskiego – opisuje</p>	<p>– zna daty: przejęcia Wielkopolski przez Henryka Głogowskiego (1306 r.), zjazdu w Sulejowie (1318 r.), wydania bulli przez Jana XXII (1319 r.), przymierza polsko-litewskiego i sojuszu Polski z księżętami zachodniopomorski mi (1325 r.), najazdu Polaków na Brandenburgię (1326 r.), wyprawy</p>	<p>– przedstawia i ocenia kontrowersyjne opinie na temat działalności Krzyżaków oraz prowadzonej przez nich polityki.</p>
--	--	---	--	--	--	---

	krzewiciele cywilizacji?	Łokietka – przedstawia okoliczności utraty przez Polskę Pomorza Gdańskiego – omawia etapy odradzania się państwa polskiego w czasach rządów Władysława Łokietka.	Płowcami (1331 r.) – wskazuje na mapie ziemie polskie pozostające poza granicami państwa Władysława Łokietka, Płowce – wyjaśnia symboliczne i propagandowe znaczenie rzezi Gdańska – omawia okoliczności przejęcia władzy w Małopolsce i Wielkopolsce przez Władysława Łokietka – omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny z Krzyżakami.	okoliczności przejęcia władzy przez Władysława Łokietka – przedstawia przyczyny i skutki buntu mieszczan krakowskich pod przywództwem wójta Alberta – przedstawia okoliczności oraz znaczenie uzyskania korony polskiej przez Władysława Łokietka – przedstawia przebieg i znaczenie bitwy pod Płowcami.	Jana Luksemburskiego na Małopolskę (1327 r.) – identyfikuje postacie: sędziego Boguszy, Henryka Głogowskiego – omawia politykę budowania sojuszków przez Władysława Łokietka.	
2. Monarchia Kazimierza Wielkiego	– początek rządów Kazimierza Wielkiego – zawarcie pokoju z	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>Akademia Krakowska</i> – zna daty: koronacji	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przymus drożny, prawo składu</i> , Statut piotrkowski, Statut	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bojar, sukcesja</i> – zna daty: zhołdowania	– zna daty: zajęcia ziemi wschowskiej przez Polskę (1343 r.), konfliktu polsko-czeskiego (1345 r.), włączenia	– ocenia politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego.

	<p>Czechami – rozstrzygnięcie sporu z Krzyżakami – podbój Rusi Halickiej – polityka gospodarcza – polityka wewnętrzna – założenie uniwersytetu w Krakowie – sprawa sukcesji – ocena panowania Kazimierza Wielkiego</p>	<p>Kazimierza Wielkiego (1333 r.), utworzenia Akademii Krakowskiej (1364 r.) – identyfikuje postać Kazimierza Wielkiego – wskazuje na mapie ziemie odziedziczone i przyłączone do Polski przez Kazimierza Wielkiego – wskazuje reformy Kazimierza Wielkiego, które najbardziej przyczyniły się do awansu cywilizacyjnego Polski w XIV w.</p>	<p>wiślicki, <i>Korona Królestwa Polskiego</i> – zna daty: zjazdów w Wyszehradzie (1335 i 1339 r.), pokoju w Namysłowie (1348 r.), pokoju w Kaliszu (1343 r.), przyłączenia Rusi Halickiej do Polski (1340 r.), wydania <i>Statutu wiślickiego</i> i <i>Statutu piotrkowskiego</i> (1346 r.) – wskazuje na mapie granice Korony Królestwa Polskiego – omawia stosunki polsko-czeskie w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – opisuje stosunki polsko-krzyżackie w czasach panowania</p>	<p>Mazowska przez Kazimierza Wielkiego (1351 r.), sądu papieskiego w Warszawie (1339 r.), wypraw Kazimierza Wielkiego na Ruś (1340–1366 r.), nadania przywileju Żydom (1334 r.), układu w Budzie (1355 r.), zjazdu monarchów w Krakowie (1364 r.) – identyfikuje postacie: Jana Luksemburskiego, Ludwika I Wielkiego – omawia okoliczności przejęcia władzy przez Kazimierza Wielkiego – przedstawia podbój Rusi Halickiej i jego skutki – przedstawia</p>	<p>księstwa płockiego do państwa polskiego (1351 r.) – identyfikuje postacie: Karola IV Luksemburskiego, Bolesława III, Jerzego II Trojdenowica, Bogusława V – przedstawia położenie międzynarodowe Polski na początku panowania Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia okoliczności włączenia Mazowsza w strefę wpływów państwa polskiego – omawia relacje między Kazimierzem Wielkim a Kościołem.</p>	
--	--	--	--	--	--	--

			<p>Kazimierza Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia postanowienia pokojów: w Kaliszu i Namysłowie – omawia akcję kolonizacyjną na ziemiach polskich w XIV w. i jej skutki gospodarcze – opisuje rozwój handlu – przedstawia kodyfikację prawa w Polsce i jej skutki – omawia organizację Akademii Krakowskiej i znaczenie tej uczelni. 	<p>kierunki rozwoju gospodarczego Polski w XIV w.</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia reformę monetarną przeprowadzoną przez Kazimierza Wielkiego – omawia zmiany, które zaszły w administrowaniu państwem – omawia usprawnianie systemu sądownictwa w Polsce w czasach rządów Kazimierza Wielkiego – przedstawia problem sukcesji po Kazimierzu Wielkim i sposób jego rozwiązania. 		
3. Europa Zachodnia w XIV i XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> – ugruntowanie potęgi Francji – geneza konfliktu Anglii z Francją 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę wojny stuletniej (1337–1453 r.) – opisuje przyczyny wojny stuletniej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>rekonkwista</i> – zna daty: bitwy pod Crécy (1346 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gallikanizm</i>, Złota bulla 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolegium siedmiu elektorów</i> – zna daty: bitwy 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ średniowiecznych konfliktów zbrojnych na rozwój poczucia tożsamości narodowej Europejczyków.

	<ul style="list-style-type: none"> – wojna stuletnia – wojna „Dwóch Róż” w Anglii – monarchia burgundzka – cesarstwo niemieckie w XIII w. – panowanie Luksemburgów – wojny szwajcarskie – rekonkwista na Półwyspie Iberyjskim 		<ul style="list-style-type: none"> zdobycia Grenady (1492 r.) – identyfikuje postacie: Joanny d’Arc, Karola VII – przedstawia pozycję Francji w Europie w XIII i XIV w. – wyjaśnia militarne znaczenie bitwy pod Crécy – omawia rolę Joanny d’Arc w wojnie stuletniej. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitwy pod Maupertuis (1356 r.), bitwy pod Azincourt (1415 r.), spalenia na stosie Joanny d’Arc (1431 r.), wydania <i>Złotej bulli</i> (1356 r.), przejęcia władzy w Niemczech przez Habsburgów (1438 r.), pokoju w Bazylei (1499 r.), wojny „Dwóch Róż” (1455–1485 r.) – identyfikuje postacie: Filipa Pięknego, Filipa VI, Edwarda III, Rudolfa I Habsburga, Karola IV Luksemburga – wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew z okresu wojny stuletniej, państwa chrześcijańskie na 	<ul style="list-style-type: none"> pod Courtrai (1320 r.), przejęcia władzy we Francji przez Walezjusów (1328 r.), pokoju w Brétigny (1360 r.), rozejmu w Brugii (1375 r.), oswobodzenia Orleanu (1429 r.), pokoju w Arras (1435 r.), pokoju w Senlis (1493 r.), zjazdu w Rhense (1338 r.), powstania sejmu związkowego (1415 r.), początku rekonkwisty (718 r.), bitwy pod Navas de Tolosa (1212 r.) – identyfikuje postacie: Edwarda (Czarnego Księcia), Jana Dobrego, Karola V, Henryka IV Lancastera, Karola VI, Henryka V, Karola Śmiałego, 	
--	--	--	---	---	--	--

				<p>Półwyspie Iberyjskim</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg działań wojennych w czasie wojny stuletniej – wyjaśnia przyczyny i skutki wojny „Dwóch Róż” w Anglii – opisuje walkę Szwajcarów o niezależność – omawia walki o tron cesarski w Niemczech w XIII i XIV w. – przedstawia główne etapy rekonkwisty na Półwyspie Iberyjskim. 	<p>Maksymiliana I, Pelagiusza</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia powiązania dynastyczne Kapetyngów i Plantagenetów oraz konsekwencje tych związków – przedstawia historię polityczną monarchii burgundzkiej – wyjaśnia, do jakich zmian w dziedzinie wojskowości doszło w wyniku wojen toczonych w XIV i XV w. 	
4. Kryzys u schyłku średniowiecza	<ul style="list-style-type: none"> – „czarna śmierć” – kryzys gospodarczy – bunty społeczne – upadek rycerstwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu „czarna śmierć” – zna datę epidemii dżumy (1347–1352 r.) – przedstawia skutki społeczne i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>niewola awiniońska</i> – zna daty: niewoli awiniońskiej (1309–1377 r.), wielkiej schizmy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>taniec śmierci</i>”, <i>żakeria</i>, <i>koncyliaryzm</i>, <i>kurializm</i>, <i>list żelazny</i> – zna daty: żakerii 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>lollardowie</i> – zna daty: powstania chłopskiego we Flandrii (1323–1328 r.), powstania 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia stosunek średniowiecznych Europejczyków do Żydów.

	<ul style="list-style-type: none"> – niewola awiniońska papieży – spory o istotę Kościoła – ruchy reformatorskie w Kościele 	gospodarcze „czarnej śmierci”.	<p>zachodniej (1378–1417 r.), soboru w Konstancji (1414–1418 r.), spalenia na stosie Jana Husa (1415 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Marcina V, Jana Husa – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania się dżumy, obszary Europy nieobjęte epidemią „czarnej śmierci” – omawia okoliczności rozprzestrzeniania się „czarnej śmierci” w Europie – omawia przyczyny, przejawy i skutki kryzysu papiestwa w XIV w. 	<p>(1358 r.), soboru w Pizie (1409 r.), soboru w Bazylei (1431 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Bonifacego VIII, Filipa Pięknego, Johna Wiklefa – wyjaśnia przyczyny, przejawy i skutki kryzysu gospodarczego w XIV w. – omawia przyczyny i skutki buntów społecznych w XIV-wiecznej Europie – wyjaśnia przyczyny upadku średniowiecznego rycerstwa – wyjaśnia rolę soboru w Konstancji dla przewyciężenia kryzysu w Kościele. 	<p>Wata Tylera (1381 r.), unii florenckiej (1439 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Wata Tylera, Jana XXIII – omawia ruchy reformatorskie w Kościele w XIV i XV w. – wyjaśnia, na czym polegała XIV-wieczna koncepcja nowej pobożności. 	
5. Początki	–	– zna datę unii w	– wyjaśnia	– zna daty:	– zna daty: sojuszu	– omawia i ocenia politykę

<p> rządów Jagiellonów</p>	<p> Andegawenowie na tronie polskim – pogańska Litwa – unia Polski z Litwą w Krewie – współpraca polsko-litewska – unia w Horodle – polityka dynastyczna Jagiełły – Jagiellonowie – władcy dynastyczni czy państwowi?</p>	<p> Krewie (1385 r.) – identyfikuje postacie: Jadwigi Andegaweńskiej, Władysława Jagiełły – wskazuje na mapie terytorium Polski i Litwy po unii w Krewie – wymienia postanowienia unii w Krewie oraz omawia jej znaczenie dla państw: polskiego i litewskiego.</p>	<p> znaczenie terminu <i>unia personalna</i> – zna daty: wydania przywileju koszyckiego (1374 r.), unii w Horodle (1413 r.), przywileju jedlnieńsko-krakowskiego (1430 i 1433 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Czech (1471 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Węgier (1490 r.) – identyfikuje postacie: Ludwika Węgierskiego, Witolda, Kazimierza Jagiellończyka, Władysława II Jagiellończyka – wskazuje na mapie Żmudź,</p>	<p> przejęcia władzy w Polsce przez Andegawenów (1370 r.), koronacji Jadwigi Andegaweńskiej (1384 r.), koronacji Władysława Jagiełły (1386 r.), unii wileńsko-radomskiej (1401 r.) – identyfikuje postacie: Giedymina, Olgerda, Kiejstuta – przedstawia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez Andegawenów – omawia znaczenie przywileju koszyckiego dla państwa polskiego – opisuje stosunki polsko-litewskie do czasu unii w Horodle</p>	<p> Witolda z Krzyżakami (1398 r.), bitwy nad Worskłą (1399 r.) – przedstawia dzieje Litwy do czasu unii polsko-litewskiej w Krewie.</p>	<p> dynastyczną Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka.</p>
----------------------------	---	---	--	--	---	--

			<p>Krewo, Horodło</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia postanowienia przywileju koszyckiego – omawia okoliczności zawarcia unii krewskiej – wymienia postanowienia unii w Horodle oraz omawia jej znaczenie dla państw: polskiego i litewskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności zawarcia unii horodelskiej – omawia politykę dynastyczną Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka. 		
6. Wojny z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> – stosunki z Krzyżakami – przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego – wielka wojna z zakonem krzyżackim – bitwa pod Grunwaldem – I pokój w Toruniu – spór polsko-krzyżacki na 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: wielkiej wojny z zakonem krzyżackim (1409–1411 r.), bitwy pod Grunwaldem (15 VII 1410 r.), I pokoju w Toruniu (1411 r.), wojny trzynastoletniej (1454–1466 r.), II pokoju toruńskiego (1466 r.) – identyfikuje postacie: 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Związek Pruski</i>, <i>inkorporacja</i> – zna daty: oblężenia Malborka (VII–IX 1410 r.), bitwy pod Koronowem (10 X 1410 r.), soboru w Konstancji (1414–1418 r.), powstania Związku Pruskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania antykrzyżackiego na Żmudzi (1409 r.), zajęcia ziemi dobrzyńskiej przez Krzyżaków (1409 r.), „wojny głodowej” (1414 r.), podpisania traktatu melneńskiego (1422 r.), pokoju w Brześciu Kujawskim 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania antykrzyżackiego na Żmudzi (1401 r.), walk litewsko-krzyżackich (1403–1404 r.), pokoju w Raciążu (1404 r.), rozejmu polsko-krzyżackiego (1410 r.), zjazdu w Lubowli (1412 r.), bitwy pod Dąbkami (1431 r.), wojny 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka wobec zakonu krzyżackiego w XV w.

	<p>soborze w Konstancji – dalsze walki z Krzyżakami – opozycja stanowa w państwie zakonnym – wojna trzynastoletnia</p>	<p>Władysława Jagiełły, Witolda, Ulricha von Jungingena, Kazimierza Jagiellończyka – omawia przyczyny i skutki wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – wymienia postanowienia I pokoju w Toruniu – omawia przyczyny i skutki wojny trzynastoletniej – wymienia postanowienia II pokoju toruńskiego.</p>	<p>(1440 r.), aktu inkorporacji Prus do Polski (1454 r.), bitwy pod Świecinem (1462 r.), bitwy na Zalewie Wiślanym (1463 r.) – identyfikuje postacie: Jana Bażyńskiego, Piotra Dunina – wskazuje na mapie miejsca bitew polsko-krzyżackich stoczonych podczas wielkiej wojny i wojny trzynastoletniej – omawia postanowienia I i II pokoju toruńskiego – omawia przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – przedstawia militarne i polityczne</p>	<p>(1435 r.), bitwy pod Chojnicami (1454 r.), przejęcia Malborka przez Polaków (1457 r.) – identyfikuje postacie: Henryka von Plauena, Mikołaja Trąby, Pawła Włodkowica, Zawiszy Czarnego – wskazuje na mapie kierunki działań wojsk polskich i krzyżackich podczas wielkiej wojny oraz wojny trzynastoletniej – omawia stosunki Polski i Litwy z państwem krzyżackim na pocz. XV w. – wyjaśnia okoliczności pojawienia się opozycji stanowej w państwie zakonnym</p>	<p>polsko-krzyżackiej (1431–1435 r.), bitwy pod Wiłkomierzem (1435 r.), powstania Związku Jaszczurczego (k. XIV w.) – identyfikuje postacie: Zygmunta Luksemburskiego, Mikołaja z Ryńska – opisuje próby realizacji przez Polskę i Litwę programu rewindykacji Żmudzi, Pomorza Gdańskiego, ziem: chełmińskiej oraz michałowskiej w 1. poł. XV w.</p>	
--	--	---	---	---	--	--

			<p>znaczenie zwycięstwa sił polsko-litewskich pod Grunwaldem – omawia przebieg wojny trzynastoletniej – omawia znaczenie II pokoju toruńskiego dla państwa polsko-litewskiego.</p>	<p>– opisuje działalność Związku Pruskiego.</p>		
<p>7. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku</p>	<p>– Czechy w czasach panowania Luksemburgów – pojawienie się husytyzmu – wojny husyckie – armia husycka – powstanie imperium osmańskiego – Węgry w XV w. – uniezależnienie się Rusi od Mongołów</p>	<p>– zna daty: spalenia Jana Husa na stosie (1415 r.), wojen husyckich (1419–1436 r.) – identyfikuje postać Jana Husa – omawia przyczyny i skutki wojen husyckich.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>husytyzm, artykuły praskie</i> – zna daty: ogłoszenia artykułów praskich (1420 r.), bitwy pod Warną (1444 r.), zajęcia Konstantynopola (1453 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Czech (1471 r.), koronacji Władysława II</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>utrakwiści (kalikstyni), taboryci, kompaktaty praskie</i> – zna daty: bitwy pod Lipanami (1434 r.), przyjęcia kompaktatów praskich (1436 r.), bitwy na Kulikowym Polu (1380 r.), uwolnienia się Rusi od podległości</p>	<p>– zna daty: przejęcia władzy w Czechach przez Jana Luksemburskiego (1311 r.), założenia uniwersytetu w Pradze (1348 r.), detronizacji Zygmunta Luksemburskiego przez praski sejm (1421 r.), bitew pod Kutną Horą i Nemeckim Brodem (1422 r.), przejęcia władzy przez Jerzego z</p>	<p>– omawia i ocenia zmiany układu sił politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej w XV w.</p>

			<p>Jagiellończyka na króla Węgier (1490 r.), bitwy pod Mohaczem (1526 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Władysława III Warneńczyka, Władysława II Jagiellończyka, Ludwika Jagiellończyka</p> <p>– wskazuje na mapie państwa, w których panowali Jagiellonowie</p> <p>– przedstawia okoliczności pojawienia się husytyzmu</p> <p>– przedstawia postulaty religijne husytów</p> <p>– wyjaśnia okoliczności, w których Jagiellonowie przejęli trony: czeski i węgierski.</p>	<p>wobec Tatarów (1480 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Jana Luksemburskiego, Karola IV, Zygmunta Luksemburskiego, Jana Žižki, Jerzego z Podiebradów, Macieja Korwina, Osmana I, Mehmeda II, Dymitra Dońskiego, Iwana III Srogiego</p> <p>– wskazuje na mapie kierunki ekspansji imperium osmańskiego w XV w.</p> <p>– omawia panowanie Luksemburgów w Czechach</p> <p>– opisuje rozwój husytyzmu i stosunek cesarstwa do tego ruchu religijnego</p> <p>– omawia przebieg</p>	<p>Podiebradów (1458 r.), bitwy na Kosowym Polu (1389 r.), bitwy pod Nikopolis (1396 r.), bitwy pod Ankarą (1402 r.), przejęcia władzy na Węgrzech przez Macieja Korwina (1458 r.), bitwy na jeziorze Pejpus (1242 r.), zdobycia Nowogrodu Wielkiego (1478 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Wacława IV, Jana V Paleologa, Aleksandra Newskiego, Mamaja, Tochtamysza</p> <p>– wskazuje na mapie kierunki ekspansji Wielkiego Księstwa Moskiewskiego w XV w.</p> <p>– omawia</p>	
--	--	--	---	--	---	--

				<p>wojen husyckich – opisuje historię polityczną Węgier w XV w. – opisuje powstanie imperium osmańskiego – opisuje proces uniezależnienia się Rusi od Mongołów – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Wielkie Księstwo Moskiewskie stało się „trzecim Rzymem”.</p>	<p>uzbrojenie i sposób walki armii husyckiej – omawia znaczenie polityczne i gospodarcze Nowogrodu Wielkiego.</p>	
<p>8. Monarchia polska w XIV i XV wieku</p>	<p>– zmiany w administracji polskiej w XIII w. – władza monarsza i urzędy centralne – dwór monarszy – podział administracyjny – administracja lokalna – rozwój</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sejm walny, sejmik ziemski, izba poselska, senat, gospodarka folwarczna</i> – zna datę zwołania pierwszego sejmu walnego (1493 r.) – identyfikuje</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojewoda, Korona Królestwa Polskiego, monarchia elekcyjna, starosta, przywilej generalny</i> – zna daty: przywileju koszyckiego (1374 r.), przywileju</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>taksy wojewodzińskie, sąd podkomorski, sąd ziemski, sąd grodzki, sejm prowincjonalny</i> – zna daty: przywileju z Budy (1355 r.), przywileju czerwińskiego</p>	<p>– przedstawia podział administracyjny państwa polskiego – wyjaśnia, jaki wpływ na podział administracyjny Polski miało rozbitcie dzielnicowe.</p>	<p>– ocenia rolę króla w monarchii elekcyjnej w czasach panowania Jagiellonów – ocenia wpływ przywilejów szlacheckich na funkcjonowanie państwa polskiego w XV i na pocz. XVI w.</p>

	<p>reprezentacji stanowej</p> <ul style="list-style-type: none"> – przywileje szlacheckie – cechy polskiej monarchii stanowej – początki gospodarki folwarcznej 	<p>postacie: Władysława Jagiełły, Kazimierza Jagiellończyka</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy charakterystyczne gospodarki folwarcznej – omawia cechy polskiej monarchii stanowej. 	<p>jednoliteńsko-krakowskiego (1430 i 1433 r.), statutów nieszawskich (1454 r.), konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Ludwika Węgierskiego, Jana Olbrachta, Aleksandra Jagiellończyka – opisuje dwór monarszy i jego funkcjonowanie – wyjaśnia znaczenie idei monarchii wyrażonej w Koronie Królestwa Polskiego – wymienia najważniejsze szlacheckie przywileje polityczne i omawia ich postanowienia. 	<p>(1422 r.), przywileju warckiego (1423 r.), przywileju piotrkowskiego (1496 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia zasady ustrojowe monarchii elekcyjnej w Polsce – omawia zmiany w administracji polskiej w XIII w. – przedstawia różnice między urzędami nadwornymi i koronnymi – opisuje instytucje administracji lokalnej w Polsce i ich kompetencje – wymienia najważniejsze szlacheckie przywileje gospodarcze i omawia ich postanowienia – omawia proces 		
--	--	--	---	--	--	--

				tworzenia się reprezentacji stanowej w Polsce.		
9. Kultura polska w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> – początki kultury łacińskiej – pierwsze zabytki kultury polskiej – ośrodki życia kulturalnego – początki polskiego dziejopisarstwa – rozwój cywilizacyjny Polski w XIII w. – rola Akademii Krakowskiej – literatura w późnym średniowieczu – architektura i sztuka romańska oraz gotycka na ziemiach polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Galla Anonima, Mikołaja Kopernika – wymienia cechy charakterystyczne kultury polskiego średniowiecza. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Wincentego Kadłubka, Wita Stwosza, Jana Długosza – wskazuje ośrodki życia kulturalnego w średniowiecznej Polsce i omawia ich działalność – omawia początki polskiego dziejopisarstwa – omawia znaczenie Akademii Krakowskiej dla rozwoju cywilizacyjnego średniowiecznej Polski – omawia cechy charakterystyczne sztuki polskiej w średniowieczu – omawia rozwój architektury w 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Iwona Odrowąża, Stanisława ze Skarbimierza, Pawła Włodkowica – omawia pojawienie się kultury łacińskiej w Polsce – wyjaśnia, jaką rolę odgrywali zagraniczni misjonarze w X i XI w. – omawia rolę zakonów w rozwoju cywilizacyjnym średniowiecznej Polski – omawia przykłady średniowiecznego kultu świętych – omawia rozwój literatury polskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Witelona – omawia rozwój cywilizacyjny Polski w XIII w. – porównuje kulturę średniowiecza polskiego i europejskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia wpływ chrześcijaństwa na przemiany cywilizacyjne na ziemiach polskich.

			Polsce do XV w.	w późnym średniowieczu – omawia rozwój szkolnictwa w średniowiecznej Polsce.		
--	--	--	-----------------	---	--	--